БУГУ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хоорkomунун.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттинген
1963 ч.
ЯНВАРЬ
11
ПЯТНИЦА
№ 9 (5413).
Өртээ 2 көп.

„Марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилээш, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин шиитпирлии-биле камгалаары, ооң чаңгыс эвин божуңнадып болур кандыг-бир хөделиишкиннерни болдурбазы болза, национал хамаарышпас чорук, демократия болгаш тайбың дээш, социалистиг революцияның, социализмни болгаш коммунизмни тургузарының сорулгаларын чедиишкинниг-биле шиитпирлээр дээш демиселге тиилелгениң ыявыла негелдези бооп турар“.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ПРОГРАММАЗЫНДАН.

ТАЙБЫҢНЫҢ БОЛГАШ СОЦИАЛИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ КОММУНИСТИГ ШИМЧЭЭШКИННИҢ ЧАҢГЫС ЭВИН БЫЖЫГЛААЛ

Кижи төрелгетен ам бодунуң хөгжүлдезиниң эң-не харысалгалыг үе-чадаларының бирээзинде туруп турар. Ол үе-чада болза эң улуг болуушкуннар-биле болгаш социализмниң база тайбыңның күштериниң империализмниң, реакцияның болгаш дайынның күштери-биле чидиг сегиржип алышкыннары-биле долдунган болуп турар. Чаа делегей—кижи төрелгетенниң ёзулуг-ла чазы болур, социализмниң, хосталганың болгаш аас-кежиктиң делегейи—быжыгып база калбарып турар, эрги делегей — капитализмниң, күчүлээшкинниң болгаш мөлчүгделдиң делегейи бачыыдадыр кыстырып турар. 1962 чылдың түңнелдери — оон чаа тодаргай херечилели болур.

Эрткен чылдың дургузунда Совет Эвилелиниң, социализмниң өске-даа чурттарының дашкыы политиктиг ажыл-чорудулгазының, Куба улузунуң, тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле күштерниң маадырлыг демиселиниң кол түңнели чүл дээр болза, АКШ-тың агрессчи империалистиг бөлүктериниң ыяк белеткээни, Кубаже халдаашкынның үзүлгени болур. Социалистиг Куба камгалаттынган болгаш бодунуң тиилелгелиг оруун бүзүрелдиг үргүлчүлеп турар. Кижи төрелгетенниң кырынга делегейниң термоядролуг дайынының диргелип келген айыылы чайлаттынган. Социализмниң болгаш тайбыңның күштери империалистиг агрессчилерни кынчыктырбайн барып шыдаар дээрзин база катап бадыткаттынган.

Совет улустуң, социалистиг өске-даа чурттарның ажылчы чоннарының тургузукчу ажыл-чорудулгазының кол түңнели чүл дээр болза, экономиканы болгаш культураны күчүлүг көдүргени, социалистиг дем каттыштырылгазының күчүзүн быжыглааны, делегейге оон ат-алдарының болгаш салдарының өскени болур.

Национал-хосталгалыг шимчээшкинниң кол түңнели чүл дээр болза, мурнунда колониалдыг турган делегейниң аажок улуг девискээрлеринге хосталгалыг, антиимпериалистиг революцияларның тиилээни, ол шимчээшкинниң чаа, эң-не бедик чадаже көдүрүлгени болур.

Капиталистиг чурттарда ажылчын шимчээшкининиң кол түңнели чүл дээр болза, эң-не чидиг аңгы тулчуушкуннарынче ажылчы чоннарның чаа-чаа бөлүктерин хаара тутканы, монополистиг капиталдың дарлалынга болгаш ужур-дуржок аажылаар чорукгарынга удур демиселдиң күштелгени, коммунистиг партияларның болгаш социализмниң идеяларының салдарының өскени болур.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкини магалыг чедиишкиннерни чаалап алган. Ынчаарга ол дээрге делегейниң коммунистиг шимчээшкини бодунуң демиселиниң бүгү-ле үе-чадаларынга хамыктың мурнунда марксизм-ленинизмниң тугунга шынчы болур чорукту ыдыктыы-биле кадагалап, бодунуң бүгү-ле ажыл-чорудулгазынга ол тиилелгелиг өөредигни удуртулга болдуруп келгени-дир. Чаа төөгүлүг байдалдарга дүгжүп турар стратегтиг болгаш тактиктиг шугумнарны коммунистер 1957 болгаш 1960 чылдарның Москва чөвүлел хуралдарынга ажылдап кылганнар. Ол шугумга шынчы болур чорук, коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эви—бүгү тиилелгелерниң магадылалы дээрзин делегей хөгжүлдезиниң чорудулгазы маргылдаа чогу-биле бадыткап турар.

Чогум-на Москва чөвүлел хуралдарының документилеринге үндезилээш, делегейниң коммунистиг шимчээшкини бүгү-ле угланыышкыннар талазы-биле бурунгаар күчүлүг шимчээшкинни боттандырган, ынчаарга акы-дунма партияларның деткээни СЭКП-ниң XX съездизиниң ленинчи шугуму ол документилерде сиңникен болгаш хөгжээн. Бүгүнниң тайбың болгаш социализмниң тиилелгези дээш, империализмге удур идепкейлиг демиселдиң ленинчи стратегиязы коммунизмниң идеологиязын кажангызындан-даа артык өндүр чаагай болдурган. Улустарның медерелинге коммунизм биле тайбың чаңгыс чүүл болуп сиңнигип турар. Чепсегленииишкинни эндере бүдүреринге, дайынны белеткээринге империалистерниң ажыглап турган кол сылдаа — ССРЭ агрессчи болуп турар дээрзиниң дугайында меге-хоозун сылдаг ойтур шаптырган. Совет Эвилели тайбыңның кол чөленгиижи, империализмге удур эптеш чок демиселчи болуп турар дээрзин Совет Эвилели бодунуң бүгү-ле хөделиишкиннери-биле, бодунуң бүгү политиказы-биле бадыткаан. Коммунизм делегейни термоядролуг дайындан камгалап ап турар, коммунистер — тайбыңның эң-не шиитпирлиг болгаш чайгылыш чок камгалакчылары дээрзинге улустар хөй-хөй чижектерге бүзүреп турарлар. Ынчаарга ол чорук амгы үениң байдалдарынга коммунистерниң салдарының калбаарының эң кол факторларының бирээзи болуп турар.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң стратегтиг болгаш тактиктиг шугумун хажык чок боттандырар чорук социалистиг болгаш ол ышкаш капиталистиг чурттарның компартияларынга кайы хире чаагай түңнелдерни берип турарын Болгарияның, Венгрияның, Чехословакияның болгаш Италияның коммунистиг база ажылчын партияларының чоокта чаа болуп эрткилээн съездилери бүзүрелдии-биле көргүскен. Болгарияның, Венгрияның болгаш Чехословакияның акы-дунма партияларының съездилери социализмниң тургузуушкунун доозарының болгаш коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынче чоорту шилчииириниң оруктарын тодаргайлаан. Италияның акы-дунма компартиязының съездизи монополистиг капиталга удур тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселди күштелдирериниң талазы-биле делгеренгей хемчеглерни төлевилээн. Ол съездилер болза улус демократиязының чурттарының социализмни тургузарын доозарынче шилчииириниң дугайында айтырыгны марксисчи-ленинчи ёзу-биле ажылдап кылырынга улуг салыышкынны киирген, коммунистиг шимчээшкинниң сырый каттыштырарынга дөгүм идиглиг болган. Акы-дунма партияларның съездилери социализмниң тиилелгези дээш шиитпирлиг демиселче, империализмге удур демиселче ажылчы чоннарның калбак массаларын мобилизастаан.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкини марксисчи-ленинчи шын орукта. Оон мурнунда кайгамчыктыг перспективалар ажыттынган. Коммунистерден негеттинип турар кол чүве болза, ажылдап кылган ленинчи угланыышкынга шынчы болуру, боттарының хүрээлеңин сырый каттыштырары-дыр.

Ынчалза-даа марксизм-ленинизмниң элээн хөй кол-кол өөредиглеринге удур, акы-дунма партияларның сырый каттышкан чоруун үрээринче угланган үзел-бодалдар делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хүрээлелинде нептереп турары кончуг хараадаанчыг болуп турар. Догматиктиг, чарылдырыкчы, ленинизмге хамызы-биле өжээтен ол үзел-бодалдарның эң-не ажык илередикчилери Албанияның Күш-ажыл партиязының удуртукчу бөлүү болуп турар.

СЭКП-ниң XXII съездизиниң, а оон соонда Болгарияның, Венгрияның, Италияның болгаш Чехословакияның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының съездилериниң индирлеринден Кыдаттың Компартиязының төлээлери чүве чугаалааш, албани удуртукчуларның шугумун ажыы-биле шугумчулаан чорук алдагдал болган деп бадыткап, тыптып келген маргылдаалар дээш харысалганы акы-дунма партияларже чуу каарын оралдажып турганнар. Шак ынчаар бадыткаар чорук дээрге хөрлеш чок фактыларга удурланыры-дыр. марксисчи-ленинчи партияларның чаңгыс аай шугумунга удур демиселди херек кырында чорудуп турар ындыг кижилерден харысалганы чайладыры-дыр.

Албани удуртукчулар 1960 чылдың ноябрьда 81 компартияларының чөвүлел хуралынга-ла чүве чугаалааш, СЭКП-ниң XX съездизиниң шугумунче, 1957 чылдың Декларациязының чүүлдеринче шуут-ла атакалап турганы делегейниң коммунистиг шимчээшкининге билдингир болгай. Янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догунаарының политиказы-биле, чепсегленииишкинни дүжүрери болгаш маргылдаалыг айтырыгларны чугаалажыышкыннарның аргазы-биле тайбың аайлап шиитпирлээри дээш демисел-биле, социализмче шилчиишкинниң хевирлериниң хөй янзы болурунуң дугайында чүүл-биле боттарының чөпшээрешпейн турарын олар ынчаарда-ла илередип турганнар.

АКАП-тың удуртукчуларының антиленинчи шугумун 1960 чылдың Чөвүлел хуралының киржикчилери шиитпирлии-биле ойтур шапкан. Ынчалза-даа албани удуртукчулар угаан-сарыылдың үнүн тоовааннар. Дуржулгалыг, каңналган, марксисчи-ленинчи партияларның төлээлекчилериниң кичээндирген сагындырыгларын дыңнаарының орнунга, АКАП-тың удуртукчу бөлүү марксизм-ленинизмге удур, 81 партияларның медегелинге удур ажык калчаалыг походту чорудуп, ам хөй-хөй ажык антикоммунистерниң безин ажыглавайн турары ындыг нүгүл-меге болгаш хоп-кочу-биле акы-дунма партияларны бак сөглеп турар-дыр.

АКАП-тың 1961 чылдың февральда болган IV съездизинге-ле албани удуртукчу бөлүк коммунистиг партияларның Чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган Медегелдиң болгаш бүгү делегейниң улустарынга Кыйгырыгның кол-кол чүүлдеринге удурланып үнген болгаш ол чүүлдерге бодунуң онзагай туружун удурланыштыр салган.

Ол туруш удавааанда бүгү делегейге билдингир апарган. Албани бөлүк—херек кырында кымга бараан болуп турарыл дээрзин делегей реакциязы дораан-на биле тыртып каан болгаш коммунистиг шимчээшкинден, социализмниң лагеринден, бирги ээлчегде Совет Эвилелинден чарлырынче ол бөлүктүң угланыышкынын мактап эгелээн. 1961 чылдың майның 19-та-ла, тодаргайлаарга, СЭКП-ниң XXII съездизиниң ырак мурнунда-ла «Скотсмен» деп англи солун мынчаар бижээн: «Албани чазак Совет Эвилели-биле харылзааларга бодунуң аргыжар көвүрүглерин мөңгези-биле өртедипкени ол боор». Албанияда ССРЭ-ге удур кампания «сөөлгү неделяларда мырынай кедерээн үезинге четкен» деп өске англи солун «Дейли телеграф» 1961 чылдың июнь 3-те айыткан.

АКАП удуртулгазының ээлээн туружу Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, бистиң хүрээлеңивистиң чаңгыс эвин үнелеп турар бүгү коммунистиг партияларның сагыжын ханызы-биле човаткан. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининде маргылдаалыг айтырыгларны партияларның аразынга санал-оналдарны болгаш кайы-кайызының консультацияларын солужарының аргазы-биле шиитпирлээрин негеп турар принципти быжыы-биле барымдаалааш, ийи партияларның төлээлекчилериниң ужуражыышкынын организастаар деп саналды СЭКП ТК 1960 чылдың августа-ла АКАП ТК-га ийи удаа чоруткан турган. 1960 чылдың август 13-те АКАП Төп Комитединге СЭКП ТК-ның чагаазында чугаалааны болза: «Тыптып келген эпчок чоруктуң одун чалбыышталдырбас төлээде, ону өй-шаанда өжүрери шын болур ийик... Бир эвес АКАП ТК бистиң бодалывыска каттыжып база санал-оналдарны солужарынга удурланмайн турар болза, силерниң партияңарның төлээлери-биле кандыг-даа деннелге, силерге таарымчалыг кандыг-даа үеде ужуражырынга белен бис». Албани удуртукчулар бо саналдардан ойталааннар. Харылзааларны чогумчудары-биле СЭКП ТК-ның бүгү оралдажыышкыннарын олар хүлээвээннер.

Мындыг айтырыг туруп кээр-дир: консультациялар кылырының принцивин кым үрээнил ынчаш? Коммунистиг шимчээшкинге, оон коллективтиг ажылдап кылган программалыг документилеринге халдаашкыннарны кым эгелээнил база оларны каш чылдарда кым үргүлчүлеп турарыл? Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң күзел-соруун херекке албайн, чарылдырыкчыларны иледе деткип, оларның үзел-бодалдарын нептередип база чөптүг шугумчулелден камгалавышаан, шынныг чүвени шын эвес чүве-биле солуп турар кижилерниң бадыткалдарын канчаар адаарыл?

СЭКП-ниң XXII съездизиниң индиринден эш Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза: «Бистиң кыдат өңнүктеривистиң сагыш човап турарынга каттыжып, чаңгыс эпти быжыглаар дугайында оларның сагыш салыышкынын үнелеп турар бис. Бир эвес кыдат эштер Албанияның Күш-ажыл партиязының акы-дунма партиялар-биле харылзааларын чогумчударынга боттарының күжениишкиннерин салырын күзээр болза, ол сорулганы шиитпирлээринге Кыдаттың Коммунистиг партиязындан өске дээре дуза чедирер кижи-даа чегей-ле боор. Ол чорук шынында Албанияның Күш-ажыл партиязынга ажыктыг болур ийик, социалистиг чурттарның бүгү дем каттыштырылгазының эрге-ажыктарынга дүүшкен турар ийик».

Байдалдың чүгле экиживээни эвес, харын улам дорайтааны хараадаанчыг-дыр. Албани удуртукчулар коммунистиг шимчээшкинден, марксизм-ленинизмден ажыы-биле хоорлуп, догматизмниң, сектанчы чоруктуң болгаш хоралыг национализмниң шалбаазынче улам-на халыладыр дужуп кирип, кижиге чүдүүр чоруктуң марксизмге өжээнниг методтарын улам калбаа-биле ажыглап турарлар.

Марксистер-ленинчилер Декларацияның болгаш Медегелдиң чүүлдерин дорамчылаар чорук-биле эптежип шыдаваан болгаш шыдавас-даа деп чүве, коммунистиг принциптерни камгалаарынга эң шиитпирлии-биле турушпайн барып шыдаваан болгаш шыдавас-даа деп чүве чаагаар-ла билдингир-дир. Чүге дээрге, Болгарияның, Венгрияның, Италияның болгаш Чехословакияның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының чоокта чаа эрткилээн съездилеринге албани удуртукчуларның антиленинчи туружун шугумчулээнинге эвес, а Москва чөвүлел хуралдарының тугун камгалап турар партияларже халдап турар кижилерниң барынга хомудаар херек деп чүве иле-дир.

Коммунистиг шимчээшкинге кандыг шугумну чорудар дугайында маргылдаа—тускайланчак эвес, а бирги чергениң ужур-дузалыг принципиалдыг маргылдаа-дыр. Янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының быжыглаарынче, капитализм-биле социализмниң экономиктиг чарыжынче болгаш ол байдалдарда коммунизмниң тиилелгезин хандырарынче марксистер-ленинчилерниң шугуму бистиң шимчээшкинивиске көстүп көрбээн хандыкчы күштү берип, оон талазынче калбак улус массаларны хандыып турар. Ынчаарга сектантыларның болгаш догматиктерниң дөгээрин оралдажып турар шугуму—ол дээрге коммунизмниң, улус массаларның күштеринге бүзүревес чоруктуң шугуму, күрүнелер аразынга дайын чокка, делегей дайыны чокка чаа чурттарга социализмниң тиилелгезиниң болдунарынга бүзүревес чоруктуң шугуму-дур. Ындыг шугум, бир эвес бадыткаттынар чүве болза, капиталистиг чурттарның улустарын социализм чурттарындан хоорулдурган турар ийик, коммунистиг шимчээшкинден миллион-миллион кижилерни чайлаткан турар ийик, коммунистерни башкаландырынга чедирген турар ийик, улустарның хосталгалыг демиселиниң бүгү чорудулгазын моондактаан турар ийик.

Амгы үениң эң чугула, эң амыдыралчы айтырыы — дайынның болгаш тайбыңның айтырыы-дыр. Амыдыралда айтырыг мынчаар туруп турар: чок-ла болза янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң аразынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын, чок-ла болза үрегдекчи дайын. Оон өске арга чок. Ынчаарга коммунистер кандыг турушту ээлээр ужурлугул?—деп айтырар апаар. Чүгле чаңгыс турушту—тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның туружун ээлээр ужурлуг. Делегейниң ажылчын болгаш хосталгалыг шимчээшкини тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның байдалдарында капитализмге удур шаап халдаар улуг демиселди чорудуп турар. Социалистиг чурттарга дайын херек чок. Олар тайбыңның байдалдарында чедиишкинниг хөгжүп база капитализм-биле тайбың экономиктиг чарышка тиилелгени чедип алырлар, ол чорук бүгү улустарга социалистиг орукту кара чаңгыс шын орук кылдыр шилип алырынга онза ужур-дузалыг болур.

Албани удуртукчулар, чижээ, Э. Ходжа, «тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын социалистиг чурттарның дашкыы политиказының кол шугуму деп санап турар» кижилер-биле боттарының чөпшээрешпейн турарын мактанып турарлар. Ындыг чүве болза, чүү чүве кол шугум болурул? Дайын ышкажыл? Ынчаарга бир эвес ол ындыг чүве болза, коммунизмниң азы капитализмниң тиилелгезиниң дугайында айтырыгны шиитпирлээрин ынчаар көөр чорук капитализмниң авантюрисчи бөлүктериниң бодалындан чүнүң-биле ылгалып турарыл? Алыс утказы-биле алырга, оон ылгалы болза калчаараан империалистер социализм-биле чарышка капитализм шыдажыр дээрзинге бүзүрелин ышкынганында, а догматиктер янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының байдалдарында коммунизмниң тиилелгезиниң болдунарынга бүзүревейн турарында. Ынчаарга коммунизмниң тиилелгезинче орук термоядролуг дайынны дамчып эртер деп чүвеге марксистер-ленинчилерден кым чөпшээрежирил?

Бистиң үевисте тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынга удур ажыы-биле демисежир чорук империалистерге безин берге. Ындыг болганда ол чорук боттарын коммунистер бис дижип санаттынып чорууp кижилерге оон берге. Оон ужурунда албани догматиктер тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дугайында тезиске удур «дадагалзавайн турар» бис деп чулчуруп турарлар. Ол хирезинде-ле янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелер-биле тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын «империализм-биле чоокшулажырының болгаш каттыжарының шугуму-дур» деп дораан-на ынча дижирлер, дайын болур бе, азы болбас бе, дээр дугайында айтырыгны империалистиг чурттарның кол штабтарының начальниктери шиитпирлээр, бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының хереэн чүгле чаңгыс орук-биле, капитализмни хөөржүткеш, таарымчалыг болдуруп болур дээр чергелиг чүвени ол-ла дораан медеглеп турарлар. Ол чорук болза «Чер кырынга социализмниң бүрүн тиилээринге чедир, делегейниң чамдык кезиинге капитализм хевээр турда-ла ниитилел амыдыралындан делегей дайынын чайладырының боттуг аргазы тургустунуп турар, ам безин «империалистиг агрессорларның делегей дайынын өөскүдер дээр оралдажыышкыннарын чайладып болур үе келген» деп бижээн компартияларның Медегелинден шуут болгаш ажыы-биле аткаарлаашкын-дыр.

Тайбың дээш демиселде кол чүүл —агрессорларны өй-шаанда кынчыктырбазы, дайынны болдурбазы, оон кыптыгып үнүп келирин болдурбазы болур. Ол чорук бо үеги чепсектиң көзүлбээн үрегдекчи күжү бар болуп турарында онза эргежок чугула. Медегелде чугаалап турары болза: «Массалыг узуткаашкынның болгаш үрегдээшкинниң халаптыг чепсектери тургустунган. Чаа дайынга ол чепсектерни ажыглаар чорук бүдүн-бүдүн чурттарга көзүлбээн үрегдээшкиннерни чедирер база делегей бүдүрүлгезиниң болгаш делегей культуразының эң улуг төптерин бузундулар кылдыр үреп каап болур. Ындыг дайын чүс-чүс миллион кижилерге, оон иштинде дайынга кириппейн турар чурттарда кижилерге өлүмнү болгаш качыгдалдарны чедирген турар ийик».

Ол чүүлдерге удурланыштыр догматиктер болза, ядролуг дайын коргунчуг эвес, а амгы боо-чепсек чүгле «империалистерниң болгаш реакционерлерниң бодалы-биле» халаптыг болуп турар, «атомнуг бомба — ол дээрге саазын пар-дыр» дээр чүвеге ынавышты кылып турарлар. Бо дээрге Медегелде айытканы тайбың дээш демиселде кол сорулгадан ойталаарындан, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының политиказындан ойталаарындан өске чүү-даа эвестир.

Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынны догматиктер «империализмни сойгалаары дээш демиселден ойталааны», «империализм-биле демиселди соксатканы» кылдыр көргүзүп турарлар. Тайбыңның байдалдарында чарыш—ол дээрге социализмниң капитализм-биле демиселиниң эң чугула участоктарының бирээзи-дир деп чүвени олар билбейн турарлар. Ынчаарга догматиктерниң империализмге удур чарлап турар демисели кандыгыл дизе, оларда ол демисел чүгле бүрүу шавар домактар, кончуттунар чүүл болуп турар. Ынчаарга империализм-биле демиселге эрге-чагыргада турар марксисчи-ленинчи партияның ажыл-чорудулгазы чүгле оон-биле болуп калыр ужурлуг бе, ынчаш?

Империализм-биле херек кырынга демисежири, тайбыңны камгалаары, делегейниң хосталгалыг шимчээшкининиң хөгжүүрүнге бүгү хемчег-биле дузалаары дээрге, социалистиг чурттарга хамыктың мурнунда мындыг болур;

— социалистиг ниитилелдиң чедиишкинниг хөгжүдер, бирги ээлчегде ажыл-агыйны чайгылыш чокка бурунгаарладыр. Социалистиг чурттар ажыл-агыйны ажыктыг кылдыр чоруткан тудум-на, олар экономика болгаш политика талазы-биле улам күштүг болур, төөгүлүг хөгжүлдениң угланыышкынынга болгаш темпилеринге оларның салдары улам улуг болур, олар тайбыңны улам шиитпирлиг болгаш идегелдиг камгалаар болур;

— империализмниң туруштарын кошкадып, тайбыңга ынакшылдыг күштерниң сырый каттыжарынга дузалаар болгаш боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш ажылчы чоннарның болгаш мөлчүткен улустарның демиселин чиңгедир, тайбыңга ынакшылдыг ындыг дашкыы политиканы быжыы-биле болгаш чайгылыш чокка чорудар, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң күштерин башкаландырар оралдажыышкын кылыр дээн социализмниң дайзыннарынга хензиг-даа болдунар арганы бербес ындыг политиканы чорудар;

— империализмге хамаарыштыр эң серемчилелдиг болур, социалистиг бүгү лагерьниң күчүзүн болгаш камгаланыр аргазын бүгү хемчеглер-биле быжыглаар, улустарның айыыл чок чоруун болгаш тайбыңны камгалаарын хандырарының бүгү-ле хемчеглерин алыр;

— империализмниң политиказын могаг чокка сойгалап илередир, дайын кыпсыкчыларының чимзениишкиннерин болгаш кажар авыязын карак салбайн хайгаараар, дайынче чүткүп турарларга удур улустарның ыдыктыг килеңнээжин көдүрер, тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштерниң организастыг чоруун көдүрер, массаларның тайбыңны камгалаан идепкейлиг хөделиишкининиң соксаал чокка күштелдирер, чаа дайынны күзевейн турар күрүнелерниң шуптузу-биле кады ажылдажылганы быжыглаар;

— национал хамаарышпас чорукту чедип алыр болгаш ону быжыглаары дээш демисежип турар Азияның, Африканың, Латин Американың күрүнелери-биле акы-дуңманың найыралын болгаш сырый кады ажылдажылганы быжыглаар, национал-хосталгалыг шимчээшкинге дузалаар болгаш деткимче көргүзер;

— делегейниң ажылчын аңгызының бүгү отрядтарының болгаш организацияларының дайынчы эп-сеткил каттыжыышкынын бүгү хемчеглер-биле деткиир.

Декларацияның болгаш Медегелдиң туруштарын быжыы-биле барымдаалап турар СЭКП, марксисчи-ленинчи өске-даа партиялар империализмге удур чогум-на ындыг дээштиг политиканы чорудуп турар.

Бүгү кижи төрелгетенниң келир үезиниң баштайгы хевири социализм чурттарында тургустунуп турар. Ынчангаш социалистиг кайы-даа чурттарның амыдыралы-биле таныжкан күш-ажылчы кижи бүрүзү: «күштерни харам чокка ол дээш демисежип болур мээң кайгамчыктыг даартагы хүнүм бо-дур!» —деп чугаалап болур кылдыр бистиң чурттарның улустары боттарының бүгү-ле ажыл-херектери-биле ол баштайгы хевирни улам хандыкшылдыг кылыр хүлээлгелиг.

«Чүгле мөлчүгделди болгаш ядыы-түреңги чорукту делегей хемчээлинге чок кылыр база кижи төрелгетен ниитилелиниң амыдыралындан кандыг-даа дайынның үнер аргазын узуткаар эвес, харын-даа амгы үе-чаданың үезинде безин делегейниң чаа дайынның халавындан кижи төрелгетенни камгалаары болур деп коммунистер боттарының төөгүлүг хүлээлгезин ынчаар көрүп турарлар. —Ол улуг-чаагай, төөгүлүг хүлээлгени боттандырарынга бүгү чурттарның коммунистиг партиялары боттарының бүгү күштерин болгаш энергиязын бараалгадыр» — деп, Медегелде чугаалаан.

Совет Эвилелиниң коммунистери, бүгү совет улус ол улуг-чаагай хүлээлгени херек кырынга күүседир дээш күжениишкиннерин харамнанмайн турар. Дайынның империалистиг кыпсыкчыларынга удур демиселдиң кол-ла үүргези совет улустуң эктиниң кырынга чүдүрлүр кылдыр төөгү ынчаар таваржы берген. Ол хире аар чүүлдү чүктээри—чиик эвес херек. Ынчангаш совет кижилер бодунга безин эргежок чугула чүүлдеринден ойталаар ужурга таваржыры ховар эвес болуп турар. Ынчалза-даа совет кижилер болза, бүгү делегейниң улустарынга, кижилерниң амгы болгаш келир үедеги салгакчыларынга, коммунизмниң тиилээринге ол херек деп чүвени билгеш, ону медерелдии-биле кылып турарлар.

Дайынзырак империалистиг бөлүктерниң сөөлгү чылдар дургузунда өөскүдер дээш чаңгыс эвес удаа оралдажып турганы делегей дайынын болдурбазынга, а ол ышкаш империализмге удур хосталгалыг демиселге дузалаарынга Совет Эвилелиниң идепкейлиг демисели, оон күчүзү эң шиитпирлиг рольду ойнааның улустар билир.

1956 чылда Суэц каналының девискээринге дайынның кыптыгып үнген чалбыыжын өжүргеш, англи-француз-израиль агрессорларны дүвү-далаш-биле чаныптарынче кым албадааныл? Империалистерниң 1957 чылда белеткеп алганы Сирияже халдаашкынның кым болдурбайн барганыл? Чоокку Чөөн-чүкке болгаш Тайвань өөжүнүң девискээринге дайынны 1958 чылда кыпсырын кым болдурбайн барган ийик? Совет Эвилели, социалистиг лагерьниң бүгү чурттары, тайбыңга ынакшылдыг күштер ону болдурбайн барган. Олар болгаш хамыктың мурнунда, ССРЭ-ниң күчүзү база идепкейлиг хөделиишкиннери дайынның империалистиг кыпсыкчыларын ойталаарынче албадапкан. Делегей аренazынга совет күрүнениң, СЭКП-ниң бүгү-ле ажыл-чорудулгалары—ол дээрге-ле империализмге удур боттуг демисел, социализмниң туруштарын быжыглаары болгаш калбартыры дээш могаг чок демисел, ол дээрге—хосталгазын камгалап база хосталга дээш демисежип турар улустарга боттуг дузаламчыны көргүзүп турары ол болур.

Француз колонизаторларга удур алжир улустуң хосталгалыг демиселин калбаа-биле деткээни, Лаостуң улустарының национал хамаарышпас чоруун болгаш хосталгазын камгалааны, колониализмниң челеңгиижин узуткаары болгаш Гоаны, Диуну, Даманны, Барыын Ирианны хостаары дээш оларның шынныг хөделиишкиннеринге Индияны болгаш Индонезияны деткээни, Азияның, Африканың болгаш Латин Американың хамаарышпас күрүнелериниң быжыгыышкынынга бүгү хемчеглер-биле дузалааны—бо бүгү империалистиг колонизаторларга удур, улустарның национал-хосталгазы дээш Совет Эвилелиниң кайы хире чайгылыш чок демисежип турарының дугайында чүгле каш-ла фактылар-дыр. Совет Эвилели мырынай чоокта чаа-ла Йеменниң улузунга дыка чугула дузаламчызын көргүскен, ол чорук оон хамаарышпас чоруун хандырарынга болгаш империализмниң чимзениишкиннериниң буурап дүжеринге улуг рольду ойнаан. Бүгү делегейге деткимчени алыр, национал-хосталгалыг шимчээшкинни камгалаарынче делегейниң депшилгелиг күштерин шуптузун мобилизастаарынга дузалаар ындыг акцияларны бистиң чуртувус делегей организацияларынга хамаарыштыр чорудуп турар Совет Эвилели болза бүгү улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында КНО-нуң төөгүлүг Декларациязының эгелекчизи болбушаан, ону эң дүрген боттандырарын чедип алыры дээш туржуп турар.

Белеткеттинип турар термоядролуг дайынның айыылының бүгү ханызын Совет Эвилелиниң могаг чок тайылбырлап турары, дайын кыпсыкчыларының чимзениишкиннеринге удур улустарның серемчилелин дыңзыдар талазы-биле акы-дуңмалышкы бүгү партиялар-биле кады бүгү тайбың камгалакчылары-биле кады СЭКП-ниң кылып турар күжениишкиннери—бо бүгү тайбың дээш демисежип турар күштерни көвүдедиринге канчаар-даа аажок дузалап турар.

Империализмниң болгаш дайынның күштеринге удур шавыышкының СЭКП бүгү угланыышкыннарга ынчаар чайгылыш чок болгаш турушгуг чорудуп турар. Империализмга удур Совет Эвилелиниң турушгуг демиселин нүгүлдээрин оралдажып турар кижилер, холун чүрээниң дужунга туткаш, бодундан: чүге, база канчаар дээш тайбыңның болгаш социализмниң кол кужун олар нүгүлдеп турарлары? Оон-биле олар кымга дузалап турарлары? —деп, айтыртынзынар.

Кариб далайының девискээринге америк империализмниң тургусканы чоокта чаа кризис ышкаш бүгү делегейниң термоядролуг өртүнүң айыылын кес кырынга боддурган улустар аразының ындыг чидиг кризизи дайын сөөлүнде чылдарда болбаан. Тиранада чулчурукчулар ол харысалгалыг шакта чогум кандыг турушту ээлээннерил? Революстуг Кубаны дуй туруп камгалаан болгаш атомнуг кыжаныкчыларның оруун моондактаан көл күш болуп турган Совет Эвилелин олар деткээннер бе? Чок, олар ону кылбааннар. Ол хамаан чок, алызын алыр болза, олар чөрүлдээни өөскүдеринге, ССРЭ биле АКШ-ты үскүлештиреринге, оозу-биле бүгү делегейни дайынның халавынче киир идеринге, империалистиг күткүкчүлерге дузалап турганнар.

Ынчалза-даа кижи төрелгетенниң аас-кежии болуп, ындыг айыыл болбайн барган. Атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның бүгү чүвени үрегдээр өлүмнүг халавы улустар кырынга дүшпейн барган. Бо дээрге Совет Эвилелиниң ачы-хавыязы болгай дээрзин бүгү делегей хүлээп көрүп турар. Термоядролуг халапты болдурбайн барган Совет чазактың, оон баштыңы эш Н. С. Хрущевтуң быжыг болгаш мерген политиказын шылгараңгай угааның, угаан-сарыылдыг чоруктуң, ёзулуг тайбыңга ынакшылдың болгаш улустарның салым-чолунуң дугайында сагыш салыышкынның үлегер-чижээ-дир деп өөрүп четтирген кижи төрелгетен бедии-биле үнелеп көрүп турар.

Догматиктер оон-биле чөпшээрешпейн турарлар. Ам кризистиң эң чидиг үези эрте бергенде «чөөн шуугаазынның» төлээлекчилери Совет Эвилели империализмниң мурнунга дужуп берген болгаш харын-даа «ийиги Мюнхен»-биле дээр янзылыг кылдыр, чөпшээрешкен херекти ынчаар хоп-нүгүлчү ёзу-биле көргүзерин оралдажып турар. Ынчалза-даа Кариб далай девискээринге кризисти узуткаанының түңнелдерин кым шын шинчилеп көөр болдур, догматиктерниң буруудадыышкынында хензиг-даа шын чүве чогун, оларның чулчуруп турар сөстери дээрге херек кырында дайын өөскү-

(Уланчызы 2-ги арында).

ТАЙБЫҢНЫҢ БОЛГАШ СОЦИАЛИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ КОММУНИСТИГ ШИМЧЭЭШКИННИҢ ЧАҢГЫС ЭВИН БЫЖЫГЛААЛ

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

дерин чүшкүргени ол болурун тодаргай көрүп турар.

Агрессорларга удур Совет Эвилелиниң, Кубаның улузунуң шиитпирлиг хөделиишкиннери, социалистиг бүгү лагерьниң талазындан, тайбың дээш бүгү демиселчилерниң талазындан куба улустуң шынныг херээн деткээниниң ачызында Кариб далай девискээринге кризис шиитпирлеттинген. Оон-биле кады, ийи талаларның аразынга удур-дедир чөпшээрежиишкинге болгаш угаан сарыылдыг компромиссияга үндезилээш кризис шиитпирлеттинген. Күрүнелер аразынга маргылдаалыг айтырыгларны дайын чокка, тайбың арга-биле шиитпирлээри дээрге-ле тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказының херек кырында боттанып турары ол-дур. Тайбың кожаа-хелбээ догуннаашкынның политиказын деткип турарының дугайын медеглеп турар ындыг кижилер оон-биле кады Кубаны долгандыр кризисти шиитпирлээниниң аргазын шүгүмчүлеп, херек кырында тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказын хүлээп көрбейн турарлар.

Чөрүлдээни тайбың шиитпирлээриниң шүгүмчүлекчилери империалистер-биле дугуржулгаларга бүзүреп болбас деп чугаалап турарлар. Ынчаарга бир эвес чүгле ону барымдаалаар болза, маргылдаалыг айтырыгларны чүгле дайынның аргазы-биле шиитпирлеп болур дээрзин хүлээп көөр дээни ол-дур. Социалистиг чурттарның күчү-шыдалы аажок өскениниң империалистер хүлээп көөр ужурга таваржып турар, ындыг болганда, империалистерни боттарынга алган хүлээлгелерин сагыыр кылдыр албадап болур деп, марксисчилер-ленинчилер санап турар. Оон-биле кады империалистерниң калчаалыг оор ёзузунуң дугайын марксисчилер-ленинчилер кажан-даа утпайн турар болгаш улустарны кезээде серемчилелдиг болурунче, дайын кыпсыкчыларының агрессчи чимзениишкиннеринге удур демиселди күштелдирерinche кыйгырып турар.

Кариб далайның районунга кризисти ажып эртикениниң кол-кол түңнелдери кандыг болуп турарыл? Социалистиг Кубаның бот эргези болгаш хамаарышпас чоруу быжыккан. АКШ-тың Кубаны дора көрүп, аңаа удур агрессияны белеткеп турган чагырыкчы бөлүктери Кубаже халдаашкынны кылбас деп бир-ле дугаарында боттарының президентизин дамчыштыр медеглээннер. Демисел ам-даа үргүлчүлеп турары билдингир, чогум-на харын оон ужурунда Совет Эвилели Куба Республиканың сураглыг беш негелделерин шиитпирлиг деткип турар болгаш Кубага бүгү таланың кайгамчык улуг дузаламчызын көргүзүп турар. Кубаның туруштары дыка быжыгып келген, а оон бүгү делегейде ат-алдары өскен дээрзи кижи бүрүзүнге илдең. Куба улус, оон эш Фидель Кастрога баштаткан дайынчы удуртукчулары бодунуң социалистиг чаалап алыышкыннарын камгалап алыр дээш улуг маадырлыг, быжыг, шиитпирлиг чоруун илереткен болгаш тайбыңны камгалап алырының херээнге кайгамчык улуг салыышкынын киирген. Бөмбүрзектиң барыын талакы чартыында хосталганың чырыдыкчызы улам-на күштүг чырыдып турар. Ол «Мюнхен» бе ынчаш? Ол атказарлаашкын бе ынчаш? «Ийиги Мюнхен» деп сөстүн авторлары боттары билдингир төөгүнү билбейн турары болгаш боттарының билбейн турар чүүлүнүң дугайын чугаалап турары ол боор.

Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказы бүгү чурттарның улустарының амыдыралчы чугула эрге-ажыктарынга дүгжүп турар деп чүве амыдыралдың боду-биле, чүс-чүс миллион кижилерниң демиселиниң практиказы-биле бадыткаттынган. Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның байдалдарында капиталистиг чурттарга аңгы демиселин, национал-хосталгалыг болгаш демократтыг шимчээшкиннерни, социалистиг революцияларны калбартырынга таарымчалыг аргалар туртустунуп турар дээрзи бүзүреттинген. Национал-хосталгалыг шимчээшкинниң эң улуг көдүрлүүшкүнү, капиталистиг чурттарга ажыл соксадыышкынныг эң улуг тулчуушкуннар дайын соондагы чылдарда, тодаргайлаарга, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның байдалдарынга болганы, ол дээрге факт-ла болгай. Коммунистиг партияларның санының болгаш оларның салдарының эң улуг өзүлдези ол чылдарда болганы база факт-ла болгай. Революстуг аңгы болгаш национал-хосталгалыг демиселдиң чедиишкиннери бодунуң ээлчээнде тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның быжыгарынга идиг берип турар. Ол база билдингир. Чүге дээрге тайбың, демократия болгаш национал хосталга дээш идепкейлиг демисел капитализмниң туружун кошкадып база чыыра кызып турар.

Делегей дайынын болдурбайн баар аргалыының дугайын марксисчилер-ленинчилер чугаалап турга, олар империализмниң алыс бүдүжү, оон агрессчи характери өскерилбээн дээрзин биче-даа када утпайн турарлар. Бистиң партиявыс бодунуң бүгү политиказынга ону барымдаалап турар. Оон-биле кады империализмни бодунуң тура-соруун бүгүдеге албадап база бодунуң агрессчи политиказын моондак чокка чорудуп шыдавас чорукка чедирип келген. делегей аренaзында өскерлиишкиннерни бистиң партиявыс барымдаалап турар. Ам делегейде күштерниң деңзигүүрүн алырга, социализмниң болгаш тайбыңның лагери империализмниң агрессчи күштерин кынчыктырбайн барып болур шак ындыг апарган.

Угаан-сарыылын чидиргеш, дайын авантюразынче шурап кирипки дег «калчаалар» империализмниң лагеринден тывылбас деп магадылап болбазы билдингир. Ынчангаш кандыг-даа байдалда агрессорга өлүмнүг согуушкунну бээринге белен болур төлээде, кезээде бедик серемчилел, быжыг экономика, эки чепсеглениишкин херек. Стратегия талазы-биле империализмни чаңгыс чүгле көөр хөөн чок чорук-биле оон араатанзыг бүдүжүн томаартып болбас болгаш бир эвес агрессия эгелей бээр болза, ол оон-биле ара доктааттынмас. Амгы үениң дайынын эрги хемчээшкиннер-биле көрүп болбас. Делегей дайыны, бир эвес ону болдурбас дээр чорук чедип алдынмайн баар болза, ол дораан-на термоядролуг дайын болу берип, хөй-хөй миллион кижилерни өлүмге, материал талазы-биле үнелиг кайгамчык хөй чүүлдерни үрелиишкинге, хөй-хөй чурттарны хоозураашкынга чедирер. Амгы үениң дайынының уржуктарын бодап билбейн турар, ядролуг чепсекти чедир үнелеп көрбейн турар болгаш ону кижилерниң массазынга хамаарыштыр ийиги чергениң чепсээ кылдыр көргеш, аңаа-ла санга албайн турар кижилер улуг чазыгны кылып турарлар. Социалистиг лагерь күчүлүг чепсек, хамыктың мурнунда, ракет-ядролуг чепсек чок турган болза, амгы делегейге оон туруштары мырынай өске болур ийик дээрзинге чигзиниишкиннер туруп болур бе, ынчаш? Ындыг таварылгада социализмниң айыыл чок чоруу чү чүвеге үндезилеп болур турганыл? Кандыг-бир күчүлүг чыгаан кириишкиннерге эвес-ле болгай, але? Ам Совет Эвилелин дерзии ёзу-биле дорамчылай сөглеп турар кижилерге безин оон дузазы, оон күчүзү турбаан болза, олар диштеринге чедир чепсегленген империализмниң мурнунга туттунуп безин шыдавас ийик деп чүве оларга билдингир эвес чүве бе?

Кижилерниң амы-тынын ыят чок тоовайн турар чамдык кижилер чүс-чүс миллион кижилерниң амы-тынын камгалап турар демиселчилерни «кортук» болгаш «чымчак сеткилдиг» кылдыр буруудатпышаан, оларны дорамчылап турарлар. Ынчалза-даа коммунистер, ылангыя күрүнениң, политиканың ажылдакчылары коммунистер, ындыг харысалга чок бижээчилерге алыспастар. Олар эрге-чагырга турган, улустарның болгаш күрүнелерниң салым-чолун, харын-даа делегейниң социалистиг системазының салым-чолун харылап турарлар болгай. Олар болза эрткен чүс чылдарның билдингир чүүлдерин катаптавас болгаш бардам шуугаазыннар-биле көөргеттинмес, харын амгы үениң термоядролуг дайынының чайлаш чок болур уржуктарын угаангыр, эң улуг харысалга-биле оваарып көөр хүлээлгелиглер.

«Чөөн үзелдиг» шуугаазынчыларны болуушкуннарның эргилделиг үезинде, чүвелерниң болуп турган үезинде боттуг байдалдарны барымдаалап билбес кижилер кылдыр көргеш, В. И. Ленин оларны кадыг-дошкун буруу шаап база кам чокка шоодуп чораан. Оон бижээни болза: «Революстуг дайын дугайында революсчу шуугаазын революцияны өлүрүп каан» деп бистерниң дугайывыста кандыг-бир сеткил өйүнчүг шынны чугаалаваан турар төлээде, революсчу шуугаазынга удур дайылдажыр херек, дайылдажыр, ыяавыла дайылдажыр апаар» (Чогаалдары, том 27, арын 10).

Империализмни Лениниң тодарадып көргүскенин делегейниң коммунистиг шимчээшкини билир болгаш он-он чылдарның дургузунда ону удуртулга болдуруп келген. Империализмни Ленин ханы болгаш бүгү талалыг тодараткан, ында империализмниң күштерин эмин эртир үнелепкен-даа, чедир үнелеп көрбейн барган-даа чүве чок. Маркстың капитализмни анализтээни ышкаш, ол тодарадыышкын, капитализмниң болгаш империализмниң күштерин чайлаш чок тиилээринге бүзүрелди медерелдиг ажылчы чоннарның хүрээлелинге шагда-ла сиңниктирип киирген. Маркстың болгаш Лениниң ол тодарадыышкыннарынга удурланыштыр, империализмниң күштерин чедир үнелеп көрбейн, ону «саазын пар» кылдыр көрүп турар ындыг чүүлдү боду сагыш даап тыпкан херээ чүү боор?

Амгы үеги империализмни бодунуң канчаар тодарадып турар чоруун коммунистиг шимчээшкинге дөгээр болгаш империализмниң атомнуг диштерин херекке албас төлээде, «саазын пар» дугайында байдалын Лениниң империализмни «ирик буттуг улуг багана» кылдыр тодаратканынга бир дөмей утказылыг кылдыр көргүзерин олар оралдажып турарлар. Ынчалза-даа домакты уранчыдып каарга В. И. Лениниң империализмни бүгү талалыг тодарадып көргүскениниң бүгү-ле алыс утказын чедир көргүзүп-даа, солуп-даа шыдавазы билдингир болгай. Оон-биле кады ол домакта империализм ам-даа күштүг («улуг багана»), ынчалза-даа быжыг эвес үндезинде («ирик буттарда») турар болгаш иштики чөрүлдээлери-биле дүрбүттүнүп турар дээрзин онзалап демдеглеп турар. А империализмни «саазын пар» кылдыр көргүзүп турар ол тодарадыг чүгле кошкаанның дугайын чугаалап турар-дыр. Ынчаарга кол чүве чүдел дизе, саазын билигни албадаарын кызыдарында эвес, харын амгы үениң империализмин ёзулуг анализтээринде: оон чүдек-бужар чүүлдерин, кошкак талаларын ону өлүмче аппар чыдар дүрүм ёзугаар чүүлдерни илередиринде, база оон-биле кады оон күштерин, оон иштинде кайгамчык улуг атомнуг болгаш өске-даа шериг күчүзүн чөптүг барымдаалап көөрүнде болур.

Чүвениң алыс утказы-биле алырга, «саазын пар» деп домак массаларны демобилизастаарынга чедирер, чүге дээрге ол домак империализмниң күжү хоозун чүве болуп турар болгаш ону херекке алган херээ чок дээр бодалды оларга дөгеп турар. Ындыг шуугаазыннар улустарның ортузунга чүгле сагыш амыржыдар хөөнү нептередип, серемчилелди чидиреринге чедирип болур. Ол шуугаазыннарның нептередикчилери стратегия талазы-биле дайзынны көөр хөөн чок болуру, а тактика талазы-биле ону бүгү шыңгыы көөрү эргежок чугула деп база чугаалап турарлар. Ынчалза-даа ындыг «ийи дапкыр бухгалтерия» марксизм-ленинизмге удурланышкак. Марксисчи өөредигде стратегия биле тактика ханы ниитилешкек чоруу-биле каттышкан. Тактика болза стратегтиг сорулганы чедип алырынга бараан болур хүлээлгелиг; стратегия тактикага удурланышкак эвес, харын дыка улуг төөгүлүг сорулгаларны чедип алырынче угланган. Дайзынның оон төөгүлүг перспективаларының-даа, бөгүнгү боттуг күштериниң-даа талазы-биле чөптүг барымдаалап көөр болгаш аңаа үндезилээш стратегияны база тактиканы ажылдап кылыр деп марксизм-ленинизм өөредип турар. Империализм кудулап бадыышкынче чайлып бар чыдар. Төөгү талазы-биле ол бодунуң үезин чурттап эрттирген деп чүвени делегейниң коммунистиг шимчээшкини билир, ынчалза-даа оон хөделиишкинге кирип болуру атомнуг диштер ында бар дээрзин база билип турар. Ядролуг дайын чүс-чүс миллион кижилерни кырып чок кылырынга, бүдүрүкчү күштерни аажок үрээринге чедирер ийик. Ол чорук делегейниң ядролуг дайынының соонда арткан бузундуларга чаа ниитилелдиң туругзуушкунун онза бергедедир ийик. Ол дугайын коммунистер ыттавас эвес, харын бар кыжанышкынның дугайын массаларга дорт болгаш ажыы-биле чугаалаар ужурлуг. Ол чорук империализмге удур, чер делегейге быжыг тайбың дээш демиселче улустар көдүрлүп үнген турарынга идиг бээр.

Бир эвес империалистер дайынны өөскүдүп үндүрүптер болза ол дээрге капитализмниң ирип чыдаан туругзуунуң эчизинге чедир өлүп бадар дээни ол болур деп, коммунистиг шимчээшкин санап турар. Ынчалза-даа социалистиг революция бодунга орукту атомнуг азы водородтуг бомбалар ажыдып берген турарын негевейн турар.

Делегей дайынын чайладып болур бе азы болбас бе, тайбыңны быжыктырып болур бе азы болбас бе, чепсегленишкинни бүгү-нити болгаш бүрүн дүжүрериниң программазын база чөптүг ниитилелди туругзар дугайында, «чепсек чок, шериг чок, дайын чок делегей» дугайында улус массаларының идеалдарын боттандырып болур бе азы болбас бе? Бо дээрге принципиалдыг чугула айтырыглар-дыр. Тайбыңны камгалаарының лозунун идип үндүрери — «иллюзия» нептередири ол деп кым-на чугаалап турар болдур, ол кижи делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң туружунга удурланып, массаларны дедир сургап, делегей дайынын чайладыр дээш демисел буурап дүжүүшкүнден чайлавас деп оларга чугаалааны-биле бир дөмей болуп турар болгаш, оозу-биле дайын күштеринге херек кырында дузалап турары ол. Коммунистерниң ёзулуг революсчу оптимизми чүдел дээрге, делегей дайынын чайладып болур, агрессчи күштерни кынчыктырбайн барып болур дээрзинге олар бүзүрелдиг, ынчангаш калбак массаларны дайын кыпсыкчыларынга удур идепкейлиг хөделиишкинче кыйгырып турарында, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның байдалдарында бүгү революстуг чорудулгалар хөгжүп турар болгаш улам калбарып хөгжүп болур деп база хыдыкчы дайын чокка-ла бүгү делегейге социализм тиилеп шыдаар деп оларның санап турарында. Бо дээрге революсчу демиселчилерниң оптимизми ол-дур, оон өске үзел-бодал дээрге-ле өлүмзүректерниң философиязындан өске чүү-даа эвес-тир. Тайбың дээш, хыдыкчы термоядролуг дайынны чайладыры дээш демисел ажылчын аңгының, тараачыннарның, бүгү ажылчы чоннарның, кижи төрелгетенниң эң хөй кезииниң амыдыралчы эрге-ажыктарынга дүгжүп турар. Маркстың сөзү-биле чугаалаарга, — кижилерниң бот-боттарының аразында хуузунда харылзаалаарынга удуртулга болдурар ужурлуг аажы-чаңчылдың болгаш чөптүг чоруктуң бөдүүн хоойлулары улустар аразында харылзааларның база дээди хоойлузу болган турарын чедип алырын коммунистер боттарының сорулгазы деп санап турар». (Чогаалдар, 16 том, 11 арын).

Тайбыңның түгү болза бодун долгандыр эң калбак улус массаларны чыып алырының, буржуазияның болгаш оон партияларының кажан-даа безин күзеп чорбааны шак ындыг массалыг политиктиг армияны туругзуп алырының аргазын коммунистерге берип турар. Ол тукту коммунистер моон соңгаар-даа бедик тудар хүлээлгелиглер.

Кижи төрелгетенниң салым-чолун улус массалар шиитпирлээр деп марксистер-ленинчилер санап келген болгаш санап-даа турар. Моон ужурунда олар чепсектиң, оон иштинде ядролуг чепсектиң-даа бүгү күштүүн чүден-даа артык чүве ол деп санавайн турар. Ынчалза-даа массаның күжүн чепсектиң күжүнге өжегээр үскүлештир салып болбас. Тайбыңны камгалаарынга, делегей дайынын чайладырынга бүгү күштерни: улус массаларның демиселин, социалистиг лагерьниң камгаланыр күчүзүн, социалистиг чурттарның быжыг, шиитпирлиг болгаш оон-биле кады күштерниң деңзигүүр байдалын барымдаалаар ужурлуг, эвилең байдалдан хамаарыштыр — чидиглениишкинге удур чидиглениишкинниң» методун-даа, чугаалажыышкыннарның методун-даа ойбас шынчы даштыкы политиказын хөделиишкинче киирер херек. Бо методтарның чүгле чаңгызынга хандыгары болгаш өскезин улуг сеткил-биле тоовазы — ол дээрге угаан-сарыылгыр эвес, ленинчи эвес политика-дыр.

В. И. Лениниң бижээни болза: «Бүгү таварылгаларга таарыжы бергидег ындыг рецептини азы ындыг дүрүмнү («кандыг-даа компромисстер кылбас»!) чогаадыры дээрге мелегей чорук-тур. Таварылга бүрүзүнүң ужурун ылгап билир төлээде, эгин кырында хуузунда баштыг болур херек. Партия организацияларының, партийжи удуртукчу деп ындыг атка төлептиг болган кижилерниң ужур-дузазы болза, политиктиг нарын айтырыгларны дүрген болгаш шын шиитпирлээр дээш ол аңгының бүгү бодакчы төлээлекчилериниң үргүлчүледдиг, туруштуг, янзы-бүрү, бүгү талалыг ажылы-биле эргежок чугула билиглерни, эргежок чугула дуржулганы,—билиглер болгаш дуржулгадан аңгыда—эргежок чугула политиктиг эндевес чорукту ажылдап кылырында болуп турар» (Чогаалдар, том 31, арын 50). Тайбың дээш демиселдиң бүгү күштери, бүгү методтары болгаш хевирлери чүгле боттарының каттышканы-биле делегейниң чаа дайынын чайладырының аргазын берип турар. А бо дээрге бирги чергениң чугула сорулгазы-дыр. Ажылчын аңгының эчис сорулгазы «чараштыр» өлүрүнде эвес, а бүгү кижи төрелгетенге аас-кежиктиг амыдыралды туругзарында болгай.

Империалистиг лагерьден үнүп кээп турар дайын айыылы амдыызында арткан турда, чепсеглениишкинни бүгү-нити болгаш бүрүн дүжүрери амдыызында чедип алдынмаанда Совет күрүнениң камгаланыр күчүзүн, Чепсектиг Күштерниң дайынчы белеткелин кандыг-даа дайзынны бүрүн чылча шаварын хандырар ындыг деңнелге туругзарын хандырарын СЭКП бодунуң ыдыктыг хүлээлгези деп санап турар. Совет Эвилели кайы хире кайгамчык улуг дайынчы күчүлүг дээрзин кижи төрелгетен билир. Ынчаарга чайгылыш чок өзүп турар ол күчү бүрүнү-биле тайбыңның херээнге бараалгаттынган. Бир эвес биске дайынны дөгеп кээр болза, Совет Эвилели боду дээш база бодунуң эвилелчилери дээш туржуп шыдаар. Бо талазы-биле кандыг-даа чигзиниишкин кымга-даа туруп шыдавас. Ынчалза-даа бистер, коммунистер, ёзулуг чаагай сеткилдиглер төөгү талазы-биле эң-не чөптүг ниитилелди туругзар хүлээлгелиг болгаш моон ужурунда улустарга тайбыңны база оларның чырыткылыг келир үези дээш, коммунизм дээш демиселинге таарымчалыг байдалдарны хандырар дээш бистен хамааржыр бүгү чүүлдерни кылыр ужурлуг бис.

Ёзулуг аас-кежиин улустар чүгле социализмниң болгаш коммунизмниң оруу-биле чораан чедип ап болур деп СЭКП санап турар. СЭКП, делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкини ышкаш, ажылчын аңгыга болгаш оон авангарды — марксисчи-ленинчи партияларга социалистиг революцияны тайбың арга-биле боттандырары күзенчиг болур ийик дээрзин барымдаалап турар. Кажан мөлчүкчү аңгылар күчүлээшкинни ажыглай бээр байдалдарда тайбың эвес арга-биле социализмче шилчип болурунуң чугулазын, чепсектиг демиселдиң чугулазын бодаар ужурлуг деп СЭКП оон-биле кады өскерлиш чок демдеглеп турар. СЭКП-ниң XXII съездизинге илеткелинге эш Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза: «Монополистиг буржуазия бодунуң тергиидээшкинин хевээр арттырар дээш эң-не сөөлгү дээн, эң-не ханныг аргаларны ажыглаары чадап чок. Ындыг байдалдарда, Лениниң: ажылчын аңгы болза «хөй-ниитичи ажыл-чорудулганың бүгү хевирлерин азы талаларын бичии-даа чүве артырбайн шиңгээдип алыр» ужурлуг.., ынчангаш «бир хевирни өскези-биле эң-не шалыпкыны-биле хеп-хенертен-даа солуурунга» белен турар ужурлуг деп сөстери кажангызындан-даа артык чидии-биле дыңналып турар». СЭКП «ажылчын аңгының эрге-чагырганы алырының тайбың оруун чүгле кара чаңгыс орук ол деп турар», «чүгле ону барымдаалап турар» деп кым-на албани догматиктер ышкаш шак ынчаар медеглеп турар болдур, ол кижи фактыларга чөрүштүр, шуутла шын эвес чүвени кызып нептередип турар. Ажылчын аңгының эрге-чагырганы тайбың арга-биле тиилеп ап болурунуң аргазын херек кырында хүлээп көрбээнинден, догматиктер дириг амыдыралды көрбейн, ажылчын шимчээшкининиң өзүп турар күжүн болгаш организастыын, улус массаларның социализмче чүткүлдүг күштелиишкинин көрбейн, делегейниң революстуг чорудулгазынга социалистиг системаның өзүп турар салдарын хүлээп көрбейн турарлар. Ындыг болганда, олар делегей революциязының херээниң бурунгаар шимчээшкининге чүгле дөгүм кылбайн турар эвес, харын ону херек кырында шаптыктап турар.

Догматиктер херек кырында социализмче шилчилгениң янзы-бүрү хевирлеринге удурланмышаан, мындыг тайылбырны болганчок-ла кылып турарлар: «Капитализмден социализмче тайбың шилчилгениң таварылгаларын төөгү бистиң хүннеривиске чедир билбес болгай». Ынчаарга бир эвес Маркс болгаш Энгельс ындыг «бадыткалды» барымдаалаан чүве болза, социализмниң тиилелгезиниң чайлаш чогунуң дугайында, пролетариаттың диктатуразының дугайында түңнелди олар кылып шыдаваан турар ийик, чүге дээрге, ол ынчан делегейге кая-даа чок турган. Марксисчи-ленинчи теорияның күжү чүдел дизе, эпоханың кол онза чүүлдерин ханызы-биле анализтеп, ол анализтен революсчу күштерге он-он чылдарда орукту чырыдып турар түңнелдерни кылып билиринде. Догматиктер болза акы-дуңма партияларны бүгү таварылгаларда, кандыг-даа байдалдарда эрге-чагырга дээш демиселдиң чүгле боо-чепсектиг оруунче угландырарын оралдажып турарлар. Ындыг үзел-бодалдар ленинизм-биле дүүшпейн турар. В. И. Ленин «чөөн үзелдиг коммунистерни» шүгүмчүлевишаан, «Элдеп-чиктиг болгаш чүдек-бужар» деп чүүлүнге мынча деп бижээн: «Делегей революциязының эрге-ажыктары революцияны **дүргедедирин** негеп турар, ындыг дүргедедир чорук болза империализмни «дүрүмчүдери» ол эвес бе? деп массаны бодандырыгы дег тайбың канчап-даа эвес, а дайын болур ийик деп авторлар бодап турар чадавас боор. Ындыг «теория» революцияны «дүргедедиринге» кезээде удур чораан марксизм-биле шуут карышкак болур ийик, а революциялар аңгы чөрүлдээлериниң чидиглениишкининиң хире чергези-биле хөгжүүр болгай. Ындыг теория болза боо-чепсектиг тура-халыышкын демиселдиң кажан-даа база кандыг-даа байдалдарда ыяавыла хевири болур дээр үзел-бодал-биле бир дөмей болур ийик» (Чогаалдар, 27, арын 49).

Революстуг теория чүгле уг-шигни берип турары билдингир болгай, ынчалзажок төөгүлүг тодаргай байдалда кандыг-бир чурттуң пролетариады демиселдиң кандыг хевирин болгаш аргазын шилип алырын тодаргайлаары — чурт бүрүзүнүң пролетариадының бодунуң, хамыктың мурнунда, оон коммунистиг авангардының херээ болур. Чурт бүрүзүнүң тодаргай байдалдарында ажылдап турар акы-дуңма партияларга бүгү-ле үелерге база бүгү чурттарга социалистиг революцияның рецептизин чогаадып база ону дөгеп болур деп бодаары — хоралыг херекти кылыры, коммунистерге хоралыг улуурган чорукту көргүзери, бүгү компартияларның башкыларының, ындыг болурда боттуг амыдыралдан хоорук болгаш оон ужурунда догматиктиг схемалардан аңгыда чүнү-даа сүмелээр шинээ чок башкыларының хевиринге бодун киирер дээни ол-дур.

Совет Эвилели национал-хосталгалыг революцияларның хөгжүүрүнге, чүдек-бужар колониалдыг системаны эң дүрген узуткаарынга бүгү хемчег-биле дузалап турар. Совет Эвилели империализмге болгаш колониализмге удур көдүрлүп үнүп турар бүгү улустарга дузалаарының холун өскерлиш чок сунуп келген болгаш сунуп-даа турар. СЭКП-ниң Программазында чугаалап турары болза: Партия болгаш бүгү совет улус «дарлаткан улустарның ыдыктыг демиселин, оларның империализмге удур чөптүг хосталгалыг дайыннарын деткиирин бодунуң хүлээлгези деп санап турар». Ынчаарга ол дээрге сөс кырында эвес, харын боттуг деткимче болур. Империалистерге болгаш колонизаторларга удур демиселге, боттарының хамаарышпас чоруун быжыглаары дээш демиселге оларны деткиирин дилеп турар күрүнелерге ССРЭ улуг политиктиг, дипломаттыг болгаш экономиктиг дузаламчыны, оон иштинде боо-чепсек-биле дузаламчыны көргүзүп турар.

Аныяк национал күрүнелер болганчок-ла, тайбың дээш туржуп, тайбыңның зоназының чугула звенозу болуп турар. Тайбыңның ол чугула звенозун калбартыры, социалистиг болгаш аныяк национал күрүнелерниң дайынчы эвилелин быжыглаары, тыптып турар маргылдааларны чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шыдамыккай шиитпирлээри болгаш ол күрүнелерде дешшилгелиг күштерниң туружун чартыктырып, хосталган күрүнелерниң социализм чурттары-биле найыралын кошкадып турар кандыг-даа үүлгедиглерни болдурбазы кончуг чугула. Догматиктерниң кылыр деп оралдажып турары ышкаш, чаңгыс аай эрги схеманың адаа-биле ол эң янзы-бүрү делегейге революстуг чорудулгаларны далаштырары аажок хоралыг болур ийик.

Көрдүнген бо бүгү айтырыглардан кандыг түңнелдерни кылза чогуурул? Ол моон илдең: акы-дуңма партияларның 1957 болгаш 1960 чылдарда Чөвүлел хуралдарынга коллективтии-биле ажылдап кылган марксисчи-ленинчи стратегия болгаш тактика кара чаңгыс шынчы стратегия болгаш тактика ол-дур. Ол стратегияны болгаш тактиканы хажык чокка боттандырары тайбың, демократия, национал хосталга дээш, социализм дээш демиселдиң фронтузунга шиитпирлиг тиилелгени коммунистерге, бүгү революсчу күштерге магадылап турар. Оон-биле кады ол болза делегейниң коммунистериниң дайынчы чепсээн төгейлендирер, кошкадыр кандыг-даа оралдажыышкыннарга удур демисел ам бистиң революстуг херээвистиң улам ыңайгы чедиишкиннериниң чугула чүүлү апар чыдар дээни ол-дур.

Марксизм-ленинизмниң арыг чоруу дээш, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хүрээлеңнериниң сырый каттыжыышкыны дээш демисел — коммунистиг партия бүрүзүнүң интернационалчы хүлээлгези болур. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининде кол айыылдыг чүве болза ревизионизм болур деп Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлекчилериниң Медеглелинде демдеглеп турар. Медеглелде айтып турары болза: «Теорияда болгаш практикада догматизм база сектанчы чорук, бир эвес оларга удур хажык чок демисел чорутпас болза, чамдык партияларның хөгжүлдезиниң кандыг-бир үе-чадазынга база кол айыыл болу берип болур». Ол болза шын болгаш кедилиг көөр түңнел-дир.

СЭКП болза ревизионизмге-даа база догматизмге болгаш сектанчы чорукка-даа удур хажык чок демиселди чорудуп келген болгаш чорудуп турар. Бир чамдык кижилер болза чүгле ревизионизмге удур демиселче чаңгыс талалай көрүп, оон-биле кады харын-даа чогаадыкчы марксизм-ленинизмни ревизионизм кылдыр көрүп, оон-биле коммунистиг шимчээшкинге көзүлдүр-ле будулчак чорукту кылып турар. Марксисчилер-ленинчилер тодаргай байдалды анализтээр болгаш нити революстуг херектерниң бурунгаар шимчээшкининге тодаргай үе бүрүзүнде кым моондактап турарын көөр хүлээлгелиг. Бир эвес херекти мындыг кара чаңгыс шын туруш-биле көөр болза, коммунистиг шимчээшкинниң чугула айтырыгларын шиитпирлээрин догматиктиг ёзу-биле көөр чорук эң шыңгыы алдагдалдарның үнер дөзү дээрзин хүлээп көрбейн барып болбас.

Чөөн үзелдиг сектанчы аарыг национализм-биле чемненип турар болгаш бодунуң ээлчээнде национализмни база чемгерип турар. Ол аарыг болза, дуржулганың херечилеп турары ышкаш, эрге-чагырга туруп турар партияның ажыл-чорудулгазынга илереп келгенде шуут шыдажыр аргажок болу бээр. Бүгү кижи төрелгетенниң салым-чолунга дээп турар дайынның болгаш тайбыңның айтырыглары ышкаш ындыг амыдыралчы чугула айтырыглар талазы-биле коммунистиг шимчээшкинниң шугумунга удур угланганының ужурунда ол аарыг онза хоралыг болу бээр. Оон ужурунда чөөн оппортунизм, догматизм болгаш сектанчы чорук делегейниң коммунистиг шимчээшкининде дыка айыылдыг чорук кылдыр улам-на илереп турар. Акы-дуңма партиялар ревизионизм-биле демиселдиң улуг дуржулгазын мөөннеп алганнар, ону билип алыры белен деп чугаалап болур. Чөөн үзелдиг оппортунизмни сойгалап илередири нарын, чүге дээрге ол болза массаларның медерелин төөретпишаан, бодунуң дужуп берикчи утка-шынарын «кедергей революсчу» чугаа-соттар-биле чажырып турар. Бо байдалдарда коммунистерге шын шугум чаңгыс болур: барыын-даа, база чөөн-даа үзелдиг оппортунизмге удур, ревизионизмге удур, догматизмге болгаш сектанчы чорукка удур шиитпирлиг демисел-дир, марксизм-ленинизмниң кандыг-даа хажыдыышкыннарынга удур эптеш чок демисел-дир.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болза, марксисчи-ленинчи өске-даа партиялар-биле бир дөмей, Москва чөвүлел хуралдарының документилеринде бижээн чүүлдерни шыңгыызы-биле сагыырын болгаш бодунуң харылзааларын оларда доктааттынган принциптерни ёзугаар туругзарын бодунуң интернационалчы хүлээлгези кылдыр санап турар. Моон ужурунда, делегейниң коммунистиг шимчээшкининде «боттарының ышкындырыгларындан салдынмайн турар түр хөй нуруу» болгаш «шынныг чүүлдү дидим база шиитпирлиг камгалап турар түр эвээш нуруу» бар дээр дугайында сөөлгү үеде ажыглаттынып турар тезис коммунистерге улуг сеткил дүвүрээшкинни болбурбайн барып шыдавас. Ындыг тезисти камгалаар чорук болза херек кырында ажыл-херекти делегейниң коммунистиг шимчээшкинин быдарадырынга, ол шимчээшкинниң дааныып турары база аңаа үндезилээш социализмниң бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгелери чаалап алдынган идейлиг болгаш организастыг принциптерни божаннадырынга чедиргени ол болур ийик. Ындыг тезис дээрге чүгле коммунистиг шимчээшкинни чарылдырар, марксисчи-ленинчи партияларның нити туруштарындан ойталаар чорукту үндезилээни ол болур.

Ол бадыткаашкынның онза хоразы чүдел дизе, бир партияны Лениниң ёзулуг салгакчызы кылдыр, а өске бүгү партияларны—марксизм-ленинизмден ойталаашкыннар кылдыр чарлап турар ындыг кижи кайгаар негелделер-биле холбаалыг болуп турарында. Амгы үеде делегейниң коммунистиг шимчээшкининде II интернационалдың үезинде, оон чарлып быдарааашкынның мурнуу чарлыында турганы-биле дөмей, база Германияның социал-демократтыг партиязының удуртулгазы шовинизмниң туруштарынга туруп турда 1914 чылдың декабрьде ол партияның хүрээлелинге турганы-биле дөмей байдал тура берген дээр дугайында бүгү делегейге медеглээр чорук болза.—бо дээрге херек кырында делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкинин оппортунизмниң, социал-демократтыг ревизионизмниң малгажында кадалы берген-дир деп анаа чарлааш, шынчы марксисчи-ленинчи туруштарда туруп турар кара чаңгыс ындыг партияның ролунда бис дээни ол болур-дур. Революсчу марксизмниң принциптерин камгалаан болгаш оппортунизмге удур демиселдиң түгүн бедик көдүрген улуг Лениниң орнунга бодун туругзар эргени кымга берген чүвел?

Бодун В. И. Лениниң орнунга туруузар, бодун «шынның» болгаш «шынныг чүүлдүн» кара чаңгыс камгалакчызы кылдыр чарлаар ындыг хемчээл чок негеделди коммунистиг партиялар хүлээп көрбес дээрзинге чигзиниг турбас. Ындыг негелде үндезини-биле шуут шын эвес болурундан аңгыда, база мырынай кандыг-даа эрге чок-тур. Ынчаарга II интернационалдың оппортунизминге удур Лениниң демисели-биле дөмейлээшкин кылдыр оралдажып, оон-биле коммунистерниң аразында кандыг-даа чарылдырыкчы хөделиишкиннерни шыназыктырар дээр оралдажыышкын болза төөгүнүң херек кырында бар чүүлүнге болгаш революсчу, ленинчи оруктап чайгылыш чокка бар чыдар делегейниң коммунистиг шимчээшкининде херектиг ёзулуг байдалынга дүүшпес деп чүве кымга тодаргай эвес чүвел. Ол ындыг чорук болза, бодун аажок бедик көрдүнген чоруктуң дугайын, хүндүткеп көөр кандыг-даа бодалы чок болганының дугайын болгаш делегейниң пролетарыяларының мурнунга кайгамчык улуг ачы-хавыялыг революсчу улуг дуржулгалыг акы-дуңма партияларның улуг хөй нуруузунуң чаңгыс санал-оналын база кыйгырыыш дыңнаар күзел чогунуң дугайын херечилеп турар-дыр.

В. И. Ленин акы-дуңма партияларның чогаадыкчы ажыл-чорудулгазын улуг хүндүлел-биле көрүп, оларның бергелерин болгаш капитал дарлалынга удур оларның демиселиниң аар-берге байдалдарын ханызы-биле билип чораан. Ынчаарга ол-бо чурттуң байдалының дугайында бодунга тодаргай бодал туругзуп алыры анаа херек апарганда, чүнүң-даа мурнунда чогуур ол чурттуң коммунистиг партиязының санал-оналын болгаш кылган түңнелдерин шлавылалды-биле өөренип көрүп, оваарымчалыы-биле көөр турган. СЭКП, совет коммунистер ол ленинчи методу быжыы-биле эдерип чоруурлар. Империализмге удур он-он чылы-биле маадырлыг демиселди чораан коммунистиг партияларга удур, делегейниң бүгү революсчуларының ханы хүндүлелин чөптүг-биле чедип алган оларның удуртукчу кадраларынга удур шүгүмчүлелдин олуп ажыдып турар кижилер мырыйнай-ла ленинчи эвес ёзу-биле кылып турарлар-дыр. Чижээлээрге, бир эң улуг акы-дуңма партияның съездизинге чораан даштыкы чамдык аалчылар чоокта чаа ол съездиниң индирин ажыглап алгаш, ол партияның оппортунизмнээн болгаш бодунуң чуртунуң чонунуң херээн өскерткен деп буруудадып турганы ленинчи ёзу-биле оларның кылып турганнары ол деппе, ынчаш?

Албани «теоретиктерни-биле» алырга, амгы үеде делегейниң коммунистиг шимчээшкининде чүгле «ревизионисчи бөлүктер» артып калган. Ол «бөлүктерни дужурунер» деп негелде-биле ол-бо компартияның «бөдүүн коммунистерин» олар хей-ле кыйгырып турарлар-дыр. Ол ышкаш былчаашкыннының бүгү делегейге тарадып нептередиринге дуза көргүзе бээрлер база тургулаар-дыр.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининге удур демиселге албани удуртукчуларының болгаш оларны деткип турарларының ажыглап турар методтары, — ол дээрге ленинизмге таарышпас методтар-дыр. Оларның кол утказы чүдел дээрге, СЭКП-ниң болгаш акы-дуңма өске-даа партияларның үзел-бодалдарын солуурга, хажыдарлы, мегелеп нүгүлдээри, оларның кажан-даа эзаеп көрбээни туруштарын, чижээлээрге, ол партиялар болза капиталистиг чурттарның улустары революция кылбас ужурлуг, дарлаткан нациялар бодунуң хосталыры дээш демиселди чорутпас ужурлуг, бүгү делегейниң улустары империализмге удур демисел чорутпас ужурлуг деп санап турарлар суг-суг дээш өске-даа ындыг нүгүлдерни СЭКП-ге болгаш акы-дуңма өске-даа партияларга чыпшырып бижиири ол болур-дур. Шынны бүрүнү-биле хажыдып турар, бодунуң чуртунуң улузун болгаш делегейниң хөй-ниитизин азышкынга кирип турар ындыг чүдек-бужар методу троцкизмниң хөделип турган үезинде бээр, оппортунистиг чаңгыс-даа агымнышкын

(Төнчүзү 3-кү арында).

ТАЙБЫҢНЫҢ БОЛГАШ СОЦИАЛИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ КОММУНИСТИГ ШИМЧЭЭШКИННИҢ ЧАҢГЫС ЭВИН БЫЖЫГЛААЛ

(Төнчүзү. Эгези 1—2 арыннарда).

ажыглап көрбээн турган дээрзин чугаалаар херек. Францияның, АКШ-тың, Италияның, Испанияның, Англияның, Грецияның, Бельгияның, Данияның, Португалияның, Ирактың, Чилиниң, Аргентинаның, Уругвайның болгаш өске-даа хөй-хөй чурттарның аңгы тулчуушкуннарының төвүнде туруп турар, капиталга удур ёзулуг маадырлыг тулчуушкуннарны чорудуп, ооң уржуун империалистиг күрүнелерниң полицейжи машиназының талазындан истеп-сүрүүшкүнге болгаш шаажылалга таваржып турар акы-дунма ол партияларны улус массаның демиселинден хоорук турар, империализмни деткип турар деп бадыткаары коммунист кижиге төлептиг болур бе, ынчаш? Ол дээрге бодуп бердинген демиселчилерге хамаарыштыр бужар дорамчылал-дыр! Ол дээрге херек кырында коммунистерниң демисежип турар дайзыннарынга дуза чедиргени ол-дур!

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининге удур боттарының хоралыг хөделиишкиннериң албаны удуртукчулар болгаш оларны деткип турар кижилер болза Декларацияны болгаш Медеглелди камгалаар дээр дугайында алгы-кышкы-биле чажыларын оралдажып турарлар. Ынчаарга херек кырында программчы марксисчи-ленинчи ол документилерниң ужук бүрүзүнден, угаан-бодалындан оларның ойталааны бүгүдеге илден. Коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эви ышкаш ындыг эң чугула айтырыгны ап көрээли. Медегледе чарлааны мындыг: «Ажылчын аңгының херээ дээш демиселдиң эрге-ажыы болза Коммунистиг партия бүрүзүнүң болгаш бүгү чурттарның коммунистериниң улуг армиязының хүрээлениң улам сырыйы-биле каттыштырарын, оларның күзел-бодалының болгаш ажыл-хөделиишкининиң чаңгыс эптиг болурун негеп турар. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин доктаамал быжыглаар дугайында сагыш салыышкын — марксисчи-ленинчи партия бүрүзүнүң дээди интернационалчы хүлээлгези болур».

«Түр хөй нуруу» болгаш «шынныг чүүлдү камгалап турар эвээш нуруу» дугайында тезистиң марксисчи-ленинчи байдал-биле нийтилежип дөмейлежир кандыг-бир чүзү барыл, ынчаш? Нийтилежир чүвениң чогу билдингир. Коммунист кижиге төлеп чок ол тезис дээрге коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвинге ыят чок халдаашкын, бистиң шимчээшкинивистиң хүрээлениңге бызараашкынны кылырынга хордалдыр. Ынчангаш марксизмге удур, интернационализмге удур ол тезистиң авторлары фактыларга чөрүштүр, Декларацияны болгаш Медеглелди камгалаары дээш туржуп турар бис деп бүгүдени бүзүредиксеп турар чүүл бар!

Объективтиг анализтиң түңнелинде көргүскениниң ёзугаар алырга, тайбын дээш база тайбын кожа-хелбээ догуннаары дээш демисел, социализмче шилчииринин хевирлери, акы-дунма партияларның аразында харылзааларның принциптери дээн ышкаш ындыг үндезин айтырыгларның талазы-биле база-ла Декларацияның болгаш Медеглелдиң түңнелдерин догматиктер каржызы-биле үреп турарлар. Албаны удуртукчулар болгаш оларны деткип турар кижилер Москвага болган Чөвүлел хуралдың талалакчылары бис деп канчаар-даа көстүксеп турза, фактылар, оларның ажыл-херектери чүнү көргүзүп турарыл дээрге, эң чугула бүгү айтырыгларның талазы-биле олар делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң дугуруштунган туруштарынга — 1957 чылдың Декларациязынга, 1960 чылдың Медеглелинге удур, тайбынның Манифезинге болгаш бүгү делегейниң улустарынга Кыйгырыгга удур угланган шугумну олар чорудуп турар-дырлар.

Чаңгыс коммунистиг партия бодун алдагдал черле кылбас партия деп чарлаарын маргыжып, ооң-биле кады, өске коммунистиг партияларның санал-оналын тооп көрбези мырынай шын эвес болгаш коммунистиг шимчээшкинниң эрге-ажыктарынга хоралыг. Ындыг чорук болза өске акы-дунма партия ажылдап болгаш демисежип турар кайы-даа чуртта байдалды шын үнелеп көөрүнге таарышпас. Чаңгыс партияга азы каш-каш чурттарның партияларынга хамааржыр эң чугула айтырыгларны эвес, харын делегейниң бүгү коммунистиг партияларынга, делегей реакциязының, империализмниң болгаш дайынның күштеринге удур делегейниң коммунистиг база ажылчын шимчээшкининиң демиселиниң нийти айтырыгларынга хамааржыр айтырыглар дугайында чугаа мында болуп турары-биле холбаштыр ол чорук улам таарышпас. Бүгү делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң бо айтырыглар талазы-биле туруштарын Москвага болгулаан 1957 болгаш 1960 чылдарның чөвүлел хуралдарының документилеринде бижээн. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң ол чаңгыс аай санал-оналын коммунистиг партия бүрүзү шыңгызы-биле барымдаалап көөр болгаш сагыыр ужурлуг. Оон өске оруктар чок.

В. И. Ленин болза делегейниң пролетаржы сагылга-чурумун барымдаалаар дээш туржуп турган. Ооң бижээни: «Боттарының хосталгазы дээш ажылчыннарның демиселиниң өндүр улуг айтырыгларын шиитпирлээрде, революсчу пролетариаттың делегей сагылга-чурумунга чагыртып, янзы-бүрү чурттарның ажылчыннарының дуржулгазын барымдаалап, оларның билиглерин, оларның күзелдерин тооп көрүп, ындыг арга-биле (Реннерлер, Фриц Адлерлер болгаш Отто Бауэрлер ышкаш хоозун сөс кырынга эвес) харын херек кырынга ажылчыннарның бүгү делегейге коммунизм дээш аңгы демиселиниң чаңгыс эвин боттандырып турган шиитпирлеп турарывыска чоргаарланып турар бис» (Чогаалдар, том 31, арын 244). «Медерелдиг ажылчын бүрүзү марксистерниң делегей өг-бүлезиниң кежигүнү кылдыр бодун бодаар ужурлуг болгаш «ажылчыннарның делегей армиязындан чаңгыс минута-даа хоорулбас ужурлуг» деп В. И. Ленин өөредип чораан. (Чогаалдар, 5-ки үндүргени, том 24, арын 201).

Коммунистиг партияларда чаңгыс аай устав чок, ынчалза-даа оларда нийти, бүгүдеге ыявыла албан Москва чөвүлел хуралдарының шиитпирлери бар. Ол шиитпирлерге шынчы болуру — коммунистиг партия бүрүзүнүң интернационалчы хүлээлгези-дир. Амгы үениң байдалында Москва чөвүлел хуралдарының коллективтии-биле ажылдап кылган шиитпирлерин күүсетпес чорук болза коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин үреп бузары, «национал квартираларынче» тарап бударай бээри ол болур ийик, ол болза эчизинде барып империализмниң планнарын боттандырар талазы-биле аңаа дузаны көргүскен улустарның хосталгалыг демиселин моондактаары ол болур ийик.

Коммунистерге «хөй нуруу» болгаш «эвээш нуруу» кылдыр чарлып бударааары эвес, харын чаңгыс эп, чаңгыс эп болгаш база катап чаңгыс эп херек болуп турар. Бодунуң сырый каттыжышкының болгаш чаңгыс эвин ыдыктыы-биле камгалаары — коммунистиг шимчээшкинниң дээди хоойлузу, бүгү чүзүнүң реформистеринден ооң чугула ылгалыр демдээ ол-дур. В. И. Ленинниң бижээни болза:

«Чаңгыс эп ажылчын аңгыга эргежок чугула. Үндүрген шиитпирлерин бүгү-ле медерелдиг ажылчыннар корткаш эвес, харын ак-сеткили-биле амыдыралга чорудар чүгле чаңгыс аай организация чаңгыс эпти боттандырар. Айтырыгны чугаалажып көөрү, янзы-бүрү санал-оналдарны чугаалаары болгаш дыңнаары, организастыг марксистерниң хөй нуруузунуң үзел-бодалын билип алыры, ол үзел-бодалды заочный шиитпирге илередири, ол шиитпирни эки-тура-биле күүседири — шак мооң делегейге каяа-даа, угаазылалдыг бүгү кижилерниң аразынга **чаңгыс эп** деп адаар. Ынчангаш ындыг чаңгыс эп ажылчын аңгыга кезээ шагда үнелиг, кезээ шагда чугула. Быдаргай тарамык ажылчыннар — чүү-даа эвес-тир. Каттышкан ажылчыннар — бүгү чүве ол-дур». (Чогаалдар, том 19, арын 470). В. И. Ленинниң бо сөстерин кажан-даа утпас болза чогуур.

II интернационалдың үезинде делегейниң буржуазиязы социал-демократтыг удуртукчуларның өскерликчи чорууңга байыр чедиргеш, Ленинге база ленинизмге удур дайынны чарлааннар. Амгы үеде делегейниң буржуазиязы болза, чогуур үезинде Ленинге болгаш большевиктерге удур демисежип турганындан биче эвес дошкуну-биле коммунистиг партияларга удур демисежип турар, чүге дээрге коммунистиг партияларны боттарының кол дайзыннары кылдыр, чоннуң эрге-ажыы дээш, капитализмни болгаш улус массаны дарлаарын узуткаары дээш эң-не туруштуг демиселчилер кылдыр ону буржуазия чөптүү-биле көрүп турар. Империализмге удур, улустарның аас-кежии болгаш хосталгазы дээш, социализмниң тиилелгези дээш ёзулуг, херек кырында кайгамчык маадырлыг демиселди хүн бүрүде чорудуп турар өндүр улуг армияны «боттарының ышкындырыгларындан салдынмастаан түр хөй нуруу» болгаш II интернационалдың удуртукчулары-биле бир дөмей ревизионисчи оруктуг бар чыдарлар-дыр деп нүгүлдеп чарлаар чорук — бо дээрге революцияның кол күжүнге согуушкунну таварыштырары, революцияның херээниң тиилээринге моондакты кадары ол болур-дур.

Совет Эвилели, социалистиг лагерь, делегейниң коммунистиг ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкини болза империализмге удур, тайбын, демократия, национал хамааржыпас чорук база социализм дээш кайгамчык улуг төөгүлүг тулчуушкуннарны чорудуп турар дээрзин амгы үеде бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен ханызы-биле медереп билип турар. Империализмниң политиктери болгаш идеологтары хамыктың мурнунда Совет Эвилелин, социалистиг лагерьни, коммунистиг партияларны болгаш оларны деткип турар күштерни боттарының кол дайзыннары кылдыр көрүп турарлар. Империализмниң бүгү-ле улуг машиназы болза коммунизмге удур, социализмни болгаш коммунизмни тиилелгелии-биле тургускулап турар чурттардан тыптып үнген идеяларга удур кол согуушкуну угландырып турарлар.

Коммунистерниң аразынга тыптып келген маргылдаалардан бодунга ажыктыг чүүлдү алырынче империалистер чүткүп, ол «барыын чүкке ажыктыг», «коммунистиг чедиишкиннерге шаптыктап турар» деп оларның шуут-ла медеглеп турарын көрбейн барып болбас. Ооң-биле чергелештир «хостуг делегейни быжыглаарынче», «барыын талакы эвилелди сырый каттыштырарынче» болгаш ол чергелиг өске-даа чүүлдерже кыйгырыглар дыңналып турары кончуг характерлиг болуп турар. Тайбынның, демократияның болгаш социализмниң күштерин кошкадыр болгаш реакцияның база агрессияның туруштарын ындыг арга-биле быжыглаар дээн империалистиг лагерьниң хардаачыларының оралдажыышкыннарынга делегейниң коммунистиг шимчээшкини чаа сырый каттыжышкын-биле болгаш бодунуң хүрээлениниң чаңгыс эвин быжыглаары-биле харыылаар ужурлуг.

Коммунистиг шимчээшкинниң мурнунда кедергей нарын болгаш харысалгалыг сорулгалар туруп турар. Улус массаларның үндезин эрге-ажыктары, дарлалдың болгаш национал мөлчүгделдиң бужар-бак системазын узуткап чок кылыр дээш, социализмниң болгаш коммунизмниң тиилелгези дээш, империализмге удур демиселди чедиишкинниг калбартып чорудары коммунистиг партияларның делегей эвилелин, ооң быжыг, бузулбас чаңгыс эвин камгалаарын шиитпирлии-биле негеп турар. Шак бо хире харысалгалыг төөгүлүг үеде ам негеттинип турар кол чүүл болур — коммунистиг партияларның чаңгыс эвин бүгү хемчеглер-биле болгаш быжыг туруштуу-биле камгалаарын медереп билбейн, а улустарның үндезин эрге-ажыктарынга чөрүштүр хөделип турар шак ындыг чаңгыс-даа ажылдакчыны төөгү өршээвес. Делегейниң коммунистиг шимчээшкини-биле албаны удуртукчуларның болгаш оларның талалакчыларының аразында туруп турар маргылдаалар хамааржыпас чорук, тайбын, демократия, социализм болгаш коммунизм дээш империализмге удур демиселдиң сорулгаларын делегейниң коммунистеринден дуглай бээрин болдуруп болбас.

Кайы-бир айтырыгларның талазы-биле чамдык компартияларның аразында маргылдаалар социалистиг чурттарның социал тургузуунда ханы дазыл чок болуп турар. Бир эвес капитализмниң байдалдарынга чөрүлдээлер херек кырында боттуг үндезинниг болуп, ынчангаш антагонистиг характерлиг болуп турар болза, ынчаарга коммунистиг партияларда маргылдаалар хамыктың мурнунда субъективтиг характерлиг болуп турар. Ындыг болганда маргылдааларны чедиишкинниг ажып эртериниң бүгү-ле үндезин барымдаалары бар болуп турар-дыр. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң дээди эчис сорулгаларын болгаш эрге-ажыктарын барымдаалап, чоокшулажырының оруктарын, кады ажылдажылганың база чаңгыс эптиң оруктарын дилеп тывар херек. Бир эвес бодунуң онза туруштарындан салдынмайн туруп бербес болза, марксизм-ленинизмни удуртулга болдурар болза, бүгү шимчээшкинге нийти болур дээди эрге-ажыктарны барымдаалаар болза, бүгү шимчээшкин-биле кады чоруур дээш «угаан-саарылдың шыдамыккай күжүн» тып алыр болза коммунистиг шимчээшкинниң интернационалчы сырый каттыжышкынының херээ хандыртынган турар.

1960 чылдың Чөвүлел хуралы делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хүрээлениң сырый каттыштырарының болгаш чаңгыс эптиг болдурарының эрге-ажыктарын барымдаалааш, бодунуң ажыл-чорудулгазынга партия бүрүзүнүң удуртулга болдурар ужурлуг партияларның бот-боттарының аразында харылзааларының принциптерин тодаргайлаан. Ол принциптер бот-боттарының аразында харылзашкан ийи талаларлыг: бүгү-ле айтырыгларны деӊ эргениң үндезининге, ужуражыышкыннарның аргазы-биле чугаалажып көөрү; ооң-биле чергелештир «марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң принциптериниң үндезининге делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин шиитпирлиг камгалаары, ол чаңгыс эпти үреп болур кандыг-бир хөделиишкиннерни болдурбазы, национал хамааржыпас чорук, демократия болгаш тайбын дээш, социалистиг революцияның, социализмниң болгаш коммунизмниң тургузуушкунунуң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээри дээш демиселге тиилелгениң ыявыла албан негелдези болур деп онзалап демдеглеттинген турган. Бистиң шимчээшкинивистиң бот-бодунуң аразында ыяк харылзашкан ол хоойлуларын бот-бодундан адыра тырттарын болдуруп болбас. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хүрээлениңге чарылдырыкчы ажыл-чорудулганы болдуруп болбас. Ол негелделерни тоомчага албас чорук коммунистиг партияларның акы-дунмалышкы чаңгыс эвиниң үндезиннерин үзе тыртканы-биле, пролетаржы интернационализмниң принцивинге семээни-биле бир дөмей болур. Ол чорук эгезинде «эвээш нуруунуң» агыышкынының тыптып келиринге, а оон соонда делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чарлырының айыылынга чедирер чадавас, ол чорукка нийти дайзын—делегей империализми өөрүүр апаар.

XX болгаш XXII съездилерниң тодаратканы СЭКП-ниң угланыышкыны — ол дээрге социализмниң бүгү күштерин сырый каттыштырарынче, бүгү акы-дунма партияларның аразынга чаңгыс эпти быжыглаарынче, антиимпериалистиг фронтунуң бүгү күштерин сырый каттыштырарынче угланыг-дыр. Ол угланыышкын социалистиг Югославия-биле харылзааларны хөгжүдеринге бистиң туружувустуң база үндезини болуп келген. Югослав коммунистерниң болгаш оларның удуртукчуларының иштики болгаш даштыкы политиказының талазы-биле сөөлгү үениң дургузунда кылган базымнары болза Югославияга социализм тургузуушкунунуң херээнге частырыглыг болгаш хора чедирип турган чүүлдерден хөй чүвени ап октаан. Югослав коммунистер делегейниң бүгү коммунистиг шимчээшкини-биле чоокшулажырының болгаш чаңгыс эптиң талазынче базымнарны кылганнар. Югославияда «капитализм катап тургустунган», «чаа буржуаз элементилер» ында тергиидекчи байдалды ээлээн деп бадыткап турар кижи көзүлдүр-ле шын эвес чүвени чугаалап, фактыларны болгаш болуушкуннарны анализтээрин күзевейн, а оларны меге чүве-биле солуп, социализм дээш демиселчилерниң хүрээлениниден бүдүн чурттуң улузун үндүр идерин оралдажып турар-дыр. Чамдык идеологтуг айтырыгларның талазы-биле Югославияның коммунистер Эвилели-биле чөрүлдээлер ам-даа бар дээрзин СЭКП ажыы-биле чугаалап турар. Ындыг болза-даа коммунизмни тургузуп турар чурт-биле Югославияның чоокшулажыышкыны чамдык идеологтуг айтырыглар талазы-биле чөрүлдээлерни дүрген ажып эртеринге дузалап болуру маргыш чок. Социализмниң күштерин каттыштырары коммунистиг шимчээшкинниң эрге-ажыктарынга дүгжүп турар бе? Чугаажок дүгжүп турар. СЭКП социализм чурттарының, бүгү коммунистиг партияларның башкаланырынче эвес, а сырый каттыжарынче чүткүп турар.

Коммунистиг шимчээшкинде «үстүнде турар» база «чагырткан» партиялар чок. Коммунистиг партиялар — ол дээрге акы-дунма партиялар-дыр. Оларның идеологиязы чаңгыс—марксизм-ленинизм, эчис сорулгазы чаңгыс — капитализмге удур, коммунизмниң тиилелгези дээш демисел болур. Бүгү коммунистиг партиялар деӊ болгаш тускайлан, коммунистиг шимчээшкинниң салым-чолу дээш, ооң тиилелгелери болгаш чедимче чок чүүлдери дээш харысалганы шупту деңге хүлээрлер. Бо чүүлдерни бир-ле дугаарында бистиң партиявыс чугаалаан. Коммунистиг шимчээшкинниң Медеглелинге болгаш өске-даа документилеринге Совет Эвилели социалистиг лагерьниң, а СЭКП—коммунистиг шимчээшкинниң бажында туруп турар дугайында формулировканы киирбес деп саналды СЭКП бодунуң инициативазы-биле киирген болгай. Бо дээрге, акы-дунма партияларның деӊ эргезиниң болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының принциптерин СЭКП-ниң канчаар ылаптыг сагып, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге ооң канчаар кызыгаар чокка шынчы болуп турар дээрзиниң көргүзүглериниң бирээзи-дир. Пролетаржы интернационализмге шынчы болур чорук бистиң партиявыстың хан-дамырында шуут сиңниккен, ынчангаш бүгү чурттарның улустары ону хүн бүрүде болгаш хөй санныг чижектерден бүзүреп көрүп турарлар.

Социализмче орукту баштай салган, коммунизмниң бедиктерин баштай штурмнап турар, өске чурттарда социализм тургузукчуларынга, национал-хосталгалыг шимчээшкинниң демиселчилеринге бүгү талалыг акы-дунма дузаламчызын көргүзүп, коммунистиг шимчээшкинни могаг чок сырый каттыштырып, тайбын дээш, термоядролуг дайынның халаптарындан кижи төрелгетенни камгалап алыр дээш демиселдиң тугун бедик көдүрүп үндүрген Ленинниң партиязы—бодунуң ол бүгү болгаш өске-даа ажыл-херектери-биле бодунуң интернационалчы хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседип турар. СЭКП-ниң интернационализмин, делегейниң хосталгалыг шимчээшкининге ооң улуг салыышкынының фактыларга чөрүштүр бужартадырын оралдажып турар кижилер улустарның хосталгалыг демиселинге когаралды база чедирип турар-дыр.

Маргылдаалыг айтырыгларны коллективтиг чугаалажып көөрүнүң аргазы-биле шиитпирлээриниң шылгаттынган методу коммунистиг партияда бар. Бистиң партиявыс ындыг метод дээш кезээде туржуп келген. Амгы делегей хөгжүлдезиниң эң чугула айтырыгларын коллективтиг чугаалажып көөр чорук делегейниң коммунистиг шимчээшкинин сырый каттыштырарын хандырар арганы берип турар дээрзинге СЭКП ханы бүзүрелдиг.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы улустарның социалистиг улуг дем каттыштырылгазының чаңгыс эви дээш, марксизм-ленинизмниң улуг принциптеринге делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин быжыглаар дээш, кандыг-даа чарылдырыкчы хөделиишкиннерге удур моон соңгаар-даа могаг чокка демисежир.

(«Правданың» редакция чүүлү).

Ажылчы чоннарның ажыглалынга

Чаа чылдар эрткен тудум-на ажылчы чоннарга ажыктыг чаа-чаа чүүлдер тыптып турар. Эрткен чылдарда хепти хол-биле чуп турган ажылчыннарга болгаш хоорайның чурттакчыларынга ам таарымчалыг хеп чуур чаа, улуг корпусту Кравченко-Щетинкин кудумчузунда мурнунда электростанция турган черде тургускан. Хеп чуур черни ажыглалга кииргенинден бээр каш-ла хонуктар эртсе-даа, аңаа школа-интернаттарның, эмнелгелерниң болгаш баш таарар черлерниң хөй хептерин чугган.

Хеп чуур корпустуң цехтери чылыг, чырык болгаш арыг-шевер. Кол цехте тургускан хеп чуур чаа күштүг машиналар доктаамал ажылдап турар. Хепти чугган соонда кургадыр цехке эккээрге күштүг изиг бус ол хептерни 15—20 минуталар дургузунда-ла кургадып турар. Кургаткан соонда ол хепти илиир-биле баскаш, түс-түс ылгаан соонда, айыткан хүн, шагында ээлеринге дамчыдып берип турар. Хоорайның чурттакчыларының хевин бо хеп чуур чер удавас хүлээп ап эгелээр.

ЧУРУКТА: солагай талазындан механик Николай Данилин, мастер Фаина Лепскаяга механизмнерни ажыглаарының чурумун тайылбырлап берип турары.

Сөзү болгаш фотозу
И. ЦЕЛИЩЕВТИИ.

Бирги чартык чылда хоорайның школалары

Бо өөредилге чылының бирги чартында Кызыл хоорайның № 1, 3, 6, 8 школалары өөредилге-кижизидилгелиг ажылдар талазы-биле, хоорайның өске школаларынга бодаарга эки түңнелдерни чедип алганнар. Ол школаларның башкылар коллективтери школаның амыдыралы-биле харылзаазын быжыглаар, урутларның чаңгыс аай быжыг чурум-сагылгазы дээш организастыг ажылдарны чорудуп келгеннер. Хоорайның школаларында 35 класстар чүс хуу өөредилгени чедип алган. Ол дээрге эрткен өөредилге чылының ол-ла үезинге деңнээрге, оон дээре бедик болганы ол.

Маңаа № 6 школаның башкызы Галина Степановна Шачинаның ажылының дуржулгазын демдеглээри чугула. Ол элээн каш чылдарда класска катап олурар ийи чылчылар чок ажылдап келген. Галина Степановна ону канчап чедип ап турарыл? Клазында өөреникчи бүрүзүнүң аажы-чаң байдалын: чурумун, кичээлге олурарын, бажыңында канчаар чурттап турарын, ада-иези-биле харылзаазын, школаның хөй-нийти ажыл-херээнге киржилгезин ол эки билир. Кажан кым-бир өөреникчиге негелде тургузаар, азы даалга бээр дээнде, ооң өскелерден онзаланыр аажы-чаңының баш бурунгаар билгеш, ам ол өөреникчи-биле чугаалажыр. Ындыг арга — ооң чедиишкиннинг ажылының бир үндезини. Багай демдектер Галина Степановнаның сагыш-сеткилин амыраттайн-на баар, ынчангаш багай демдек алган уругну боду-даа, класс хуралынга-даа дораан-на чугаалажып турар.

№ 7 школаның немец дыл башкызы Алевтина Ивановна Казанцева база-ла чүткүлдүг ажылдап турар. Ооң башкы ажылының кол чедиишкиннери — кичээлдерни көргүзүг материалдары-биле байлакшыдып, бистиң чурттуң мурнакчы башкыларының (Липецк, Ростов областарның болгаш өске-даа) ажылы-биле таныжып, ону практика кырынга ажыглап турары болур. Эш Казанцева кичээл бүрүзүнүң төнчүзүнде беш минутада урутларга немец дыл кырынга шүлүктерни чугаалаттырып, домактарны, кыска рассказтарны чогааттырып турар. Ындыг хөй янзы дээштиг аргаларны ажыглап турарының ачызында, ооң башкылап турар эртеминге уруглар улуг сонуургалдыг өөренип турарлар.

Ол ышкаш РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы М. П. Ермишкина (№ 6 школа), А. У. Дерягина (№ 3 школа) олар хөй чылдарда ажылдаан мергежилдиг башкылар. Эш Дерягина орус дыл болгаш литератураға быжыг билиглиг, аңаа сонуургалдыг хөй-хөй оолдар, кыстарны өөредип кижизиткен. Эш Дерягинаның кичээлдеринге олуруушкан башкылар чугаалап турарлар.

Хоорайның школаларының саны чыл бүрү көвүдеп турары-биле холбаштыр, мурнакчы ажылдыг башкыларның, эки өөредилгелиг класстарның бисте өзүп турары өөрүнчүг. Ынчалза-даа бистиң школаларывыста өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарда улуг четпестерниң барын бирги чартык чылдың түңнелдери көргүскен. Өөредилгениң шынары 88,3 хуу болганы чавыс түңнел-дир. 7027 өөреникчилерниң иштинден 811 өөреникчи багай өөренген. Хоорайда багай демдектиг өөреникчи чок чаңгыс-даа школа чок боор турар.

Ылаңгыя № 13 (эргелекчизи эш Лошкина), № 2 (директору эш Ортун-оол), школа-интернат (директору турган эш Уроянов) школаларының өөредилге түңнелдери эң куду болган. Ылаңгыя № 13 эге школада өөредилге болгаш кижизидилге ажылдарын система чок багай тургусканы хоорайның улус өөредилге ажылынга дүвүрээзинни болдуруп турар. Эге школа болза, урутларны коммунистиг ёзуга кижизидериниң эге фундаментизин салып, бирги класстан эгелээш кижизидикчи ажылдарга хөй, тывынгыр аргаларлыг болур ужурлуг турда, бо школаның чамдык башкылары башкылал ажылының мурнакчы дуржулгалары-биле таныышпайн, эрги ёзу-биле ажылдап, кичээлдерни тодаргай, шын план-биле эрттирбейн турарлар. Ук школаның эргелекчизи эш Лошкина башкылар коллективиниң ажылын сула удуртуп келген. Башкы Ю. Ф. Ковалеваның удуртуп турар клазының 20 өөреникчилеринден орус дылга 11 кижи, арифметикага 16 кижи багай өөренген.

Бо школаның нийти ажыл-херээн эде тургузарынга гороно дузалажыр ужурлуг.

Өөреникчилерниң бүдүрүлге өөредилгезиниң талазы-биле четпестер бисте ам-даа бар. Хоорайның чамдык үлетпүр черлериниң удуртукчулары, ылаңгыя «Тыва тудуг» трестиниң начальниги эш Нестеровский, № 1 чүък АТК-зының начальниги эш Зандеев шефтеп турар школаларынга урутларның бүдүрүлге өөредилгезинге ажылдаар черлерин дерип тургузарынга, оларны чепсек-херекселдер-биле хандырарынга кошкак дузалап турар. Бүдүрүлге-биле школаның быжыг харылзаазы — школа амыдыралында кол чүүлдерниң бирээзи дээрзин бо эштер эки билир, аазаан сөзүнге ээ болур ужурлуг.

Школа-интернат — урутларның төрээн бажыңы, а ооң ажылдакчылары — урутларның ада-иези-биле дөмей болур деп, чоргаарал-биле чугаалажып турар болгай бис. Бо хүндүлүг сорулганы Кызылдың школа-интернады дыка четпес күүседип келген. Бирги чартык чылда школаның өөредилгези чүгле 85 хууга дөңгүп четкен. 409 өөреникчилерден 60 кижи багай өөренген, 3 демдектиг өөреникчилер оларның хөй кезии болуп турар. Школа-интернатче кире бээрге, ында байдал боду-ла кижиге чугаалап бээр: класстар иштинде хирлиг, өөреникчилерниң чурттап турары интернатта орун-дежектер арыг-шевер эвес, хөй-хөй уруглар өөреникчилерниң сагып чоруур бөдүүн чурумнарын күүсетпейн турарлар. Бо бүгү школа-интернаттың ажылын соңгаар тырттып турда, ында башкылар коллективи, партия организациязы олче чогуур сагыш салбайн келген.

Бистиң мурнувуста — өөредилге чылының ийиги чартык чылы арткан. Ол дээрге школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарын чорударынга моон соңгаар улам-на улуг күжениишкиннерни үндүрериниң, четпестерни узуткаар дээш организастыг ажыл-херектерни боттандырарының үези болур. Маңаа чүнүң-даа мурнунда, бистиң чурттуң мурнакчы школаларының депшилгелиг чаа-чаа аргаларын калбаа-биле ажыглаарын, ажылдың эргижирээн, чыдып калган стилинден шиитпирлии-биле адырлырын чедип алыр херек. Школаларга бо бүгү ажылдарны чорударынга хоорайның партия организацияларының идепкейлиг киржилгези база негеттинип турар.

П. КИСЕЛЕВ.
СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары.

Чедиишкиннерни быжыглавышаан

ШУЙ. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районда «Мурнакчы» колхоз эрткен чылын тудуг планын чедиишкиннинг күүсеткен. Артель бүдүрүлгезиниң планында бо чылын база биче эвес ажылдарны кылырын көрүп турар. Ол тудугларның нуруузун мал ажылынче угландырган.

Хой ажылының бригада төвүнге 3500 баш кирер дөрт, чаш малга сес кажааны кылыр. Малчыннарга 10 чуртталга бажыңын ажыглалга киирер, бир кызыл булуңну тудуп дериир. Сүт-бараан фермазынга 100 инекке болгаш 100 бызаага кажааларны тудар. Ол ышкаш колхоз төвүнге библиотека бажыңын, 12 автомашинага гаражты, хову турлаанга столованы база немей кылыр.

Бо бүгү тудугларга нийтизи-биле 3000 кубометр ыяш херек. Ону таарымчалыг кышкы үеде белеткээш, тудуг шөлдеринге бүрүн эккеп алыры дээш ажыл-иш хайныгып турар. Багыдайның сыннарында балды-хирээниң аялгазы даңгаар эртенден орайга чедир улажып турар.

Эш Карандашка удурткан дөрттен ажыг кижи звенолар аайы-биле үстүп алган, аразында чарыштыг ажылдап турар. Оларда электри күжү-биле ажылдаар хирээлер база бар. Бригада чүгле тудуг ыяжы эвес, 1320 кубометр оттулар ыяшты база белеткээр.

Күш-ажылды шын организастаанының түңнелинде бригада 300 ажыг кубометр тудуг ыяжын, 500 кубометр оттулар ыяшты белеткээн. РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулда хүнү март 3-ке күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш чарыш бригаданы улам сорук киирген.

МОНТАЖЧЫЛАР

Тыва коммун энергияның эш А. Скрухин удурткан 4 кижи составтыг монтажчылар бригадазы Хандагайты суурга келгеш, недель иштинде эвээш эвес ажылды бүдүрген. Чижээ, 3,5 километр черге чаа электри удазынын шөйген болгаш 8 километр черде кошкай берген электри удазыннарын дыңзыткан. Ол ышкаш бир бажыңдан өске бажыңга чедир шөйүлген 194 кезек электри удазыннары дыңзыттынган.

Анатолий Владимировичиниң бригадазы чылдың эрткен үезинде Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Бии-Хем, Таңды болгаш Тес-Хем районнарының төптеринге барып, мындыг янзылыг үүлени бүдүрген.

С. МОНГУШ.
Өвүр район.

МОТОРИСТ

Доңгак Содунамович Сосуй-оолдуң ажыл-ишке үлегерин, техникага камныг болгаш ону башкарарынга мергежилдиин Улуг-Хем районда «Чодураа» колхозтуң колхозчулары мактап турар. Эш Сосуй-оол ам үрезин арыглаашкынында ажылдап турар.

Тракторист-моторист Доңгак Содунамович Арыг-Үзүү бригадазының 160 тонна үрезининиң ийиги арыглаашкынын дооскан. Ам төп шалда 560 тонна үрезинни арыглап эгелээн, ол хүнде 27 тонна чедир арыглап турар.

Н. СУНДУЙ-ООЛ.

СЭКП-ниң мерген угаанныг чоруу

Бүрүнү-биле чүүлдүгзүнүп көрген

СОФИЯ. (СЭТА). «Правда» солуннуң «Тайбыңның болгаш социализмниң тиилелгези дээш коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин быжыглаалыңар» деп редакция чүүлүн Болгарияның бүгү-ле солуннары бирги арыннарынга парлаан.

Болгар коммунистер болгаш чурттуң бүгү ажылчы чоннары ол чүүлдү улуг сонуургал-биле уткаан болгаш бүрүнү-биле чүүлдүгзүнүп көрген.

Паровоз болгаш вагон тудуунуң Г. Димитров аттыг заводунуң партия комитединиң секретары Никола Николчев СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга мынча деп медеглээн: бистиң заводувустуң хөй муң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары «Правда» солуннуң редакция чүүлүн Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының мерген угаанныг чоруунуң болгаш чер кырынга тайбыңны хандырар талазы-биле бүгү кижи төрелгетенниң салым-чолунуң дугайында ооң ханы сагыш салыышкынының база бир илерээшкини кылдыр көрүп турар.

Албанияның күш-ажыл партиязының амгы удуртукчуларының антиленинчи үзел-бодалдарын ук чүүлде мырыңай шынныг, чөптүг-биле, ханы үндезин-барымдаалыг кылдыр шүгүмчүлээнин, тайбыңның болгаш социализмниң тиилелгези дээш делегейниң коммунистиг шимчээшкинин быжыглаарынче болгаш чаңгыс эвин күштелдиреринче угланган шүгүмчүлелди бистиң заводувустуң коммунистери болгаш бүгү ажылчыннары изии-биле деткип турарлар.

Бирги чергениң чугула документизи

ПАРИЖ. (СЭТА). «Правда» солунга парлап үндүрген «Тайбыңның болгаш социализмниң тиилелгези дээш коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин быжыглаалыңар» деп чүүлде Парижтиң парлалгазы улуг кичээнгейни салып турар. Эртен үнген солуннар ол чүүлдүң дугайын бирги арыннарынга улуг эгелерниң адаанга дыңнадып турар. Солуннар ол документиниң допчулалын, а ол ышкаш боттарының хуу-да тайылбырлалдарын парлап турар. Ол чүүл бүгү парлалганың кол темазы болу берген.

«Юманите» солун чүүлдү бүрүнү-биле парлап үндүргеш, редакция чүүлүнге ону «бирги чергениң чугула чүүлү» деп адаан. «Юманитениң» бижээни болза: албани удуртукчуларның чарылдырыкчы ажыл-чорудулгазын болгаш оларны деткип турар кижилерни ол чүүлде сойгалап илередип турар. Москва чөвүлел хуралдарының шиитпирлеринге болгаш марксизм-ленинизмниң принциптеринге шынчы СЭКП-ниң болгаш өске-даа коммунистиг партияларның политиказының шынныы ол чүүлде маргыш чок кылдыр бадыткаттынган.

Коммунистиг партияларның аразында тыптып келген карышкак чоруктарның дугайында буржуаз солуннарның хайгааракчылары амырап өөрүп турарлар. Ол каржыышкыннарның «белдири» болза «тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынны билирин тайылбырлаар чорук» болуп турар деп, «Фигаро» солун медеглээн. «Правда» солун албани удуртукчуларны болгаш өске-даа догматиктерни шыңгыы шүгүмчүлеп турза-даа, маргылдаалыг айтырыгларны коллективтиг чугаалажып көөрү-биле шиитпирлээриниң шылгаттынган аргазын ажыглаарынче кыйгырып турар-дыр деп, «Фигаро» солун база-ла демдеглээн.

Кара чаңгыс шын политика

БЕЛГРАД. (СЭТА). Белградтың «Борба» болгаш «Политика» солуннары «Правданың», «Тайбыңның болгаш социализмниң тиилелгези дээш коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин быжыглаал» деп редакция чүүлүнүң делгереңгей допчулалын парлап үндүрген. «Политика» солун «Правданың» чүүлүнүң допчулалын «Социалистиг революция бодунга орукту водородтуг бомба ажыдып берген турарын негевейн турар» деп улуг эге-биле парлаан. «Борба» солуннуң эгезинде демдеглээни: «Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказы — коммунистерниң ээлээр ужурлуг кара чаңгыс туружу-дур».

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжышкынын камгалаар дээш турушпушаан, бар турар чөрүлдээлер империализмге удур, национал хамаарышпас чорук, тайбың, демократия, социализм болгаш коммунизм дээш демиселдиң сорулгаларындан коммунистерни тайзы идерин болдуруп болбас деп чүвени «Правда» солун баш удур сагындырып турар дээрзин «Борба» солун бижээн. Партияларның аразында ол чөрүлдээлерни дең эргеге үндезилээш чугаалажып көөрү болгаш шиитпирлээри эргежок чугула, ол дугайында ужуражышкыннарны ажыглаар херек. пролетаржы интернационализмниң принциптерин сагыыр, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эвин божаннадып, чарылдырарының айыылынга ону чедирип болгу дег кандыг-даа хөделиишкиннерни болдурбас ужурлуг.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының шугуму XX болгаш XXII съездилерге тодараттынган, ол шугум социализмниң бүгү күштерин каттыштырарынче, бүгү акы-дунма партияларның аразынга чаңгыс эпти быжыглаарынче болгаш антиимпериалистиг фронтунуң бүгү күштерин каттыштырарынче угланган деп «Борба» солун айыткан. «Правданың» демдеглээни-биле алырга, социалистиг Югославия-биле харылзааны хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының туружунуң үндезининде ол шугум салдынган дээрзин «Борба» солун түңнелинде демдеглээн.

КНО-нуң чиңгине секретары У Танга ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың чазактарының кады чоруткан чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң чиңгине секретары У Танга ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың чазактарының кады чоруткан чагаазын Нью-Йоркта парлап үндүрген. ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы В. В. Кузнецов биле АКШ-тың КНО-да доктаамал төлээлекчизи Э. Стивенсон ол чагаага бо чылдың январь 7-де ат салган. Ында чугаалап турары болза:

«Хүндүлүг дээрги, чиңгине секретарь!

Чоокта чаа Кариб далайның районунга тургустунуп келгени, тайбыңга шыңгыы айыылды болдурбас талазы-биле бистиң чазактарывыска дузаламчы көргүзеринге Силерниң салган күжениишкиннериңер дээш Силерге бистиң четтиргенивисти Совет Эвилелиниң болгаш Американың Каттышкан Штаттарының чазактарының мурнундан илергейлээрин күзээн ийик бис.

Бо херек-биле холбаштыр тургустунуп келген бүгү айтырыгларны шиитпирлээр арга бистиң чазактарывыста чок болган турза-даажок, ол кризисти таарыштыр шиитпирлээр дугайында оларның аразынга чедип алдынган дугуржуушкуннуң хире-чергезин, ол дугуржуушкуннуң боттаныышкынынга депшилгениң хире-чергезин барымдаалап көргеш, ол чүүлдү ам бо үеде Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң кичээнгейинге тургузарын үргүлчүлээри чугула эвес деп санап турар бис.

Ол кризис-биле холбаштыр дайын айыылын болдурбазынга баш удур алган хемчеглер оларның аразында туруп турар өске-даа чөрүлдээлерни таарыштыр шиитпирлээринге база дайынның моон соңгааргы айыылын болдуруп болгу дег дүшкүүрлүг чорукту ниити чавырылдырарынга чедирер дээрзинге идегелин Совет Эвилелиниң болгаш Американың Каттышкан Штаттарының чазактары илергейлеп турар».

Перуда кижилерни истеп-сүрүп турары

ЛИМА. (СЭТА). Перуга бүзээлээшкинниг байдалды чарлааның соонда чуртка массалыг тудуп хорууушкуннар эгелээн. Албанныы эвес медээ-биле алырга, муң хире кижини тудуп хоругдаан. Удуртукчуларны, ажылчыннарны, тараачыннарны, студентилерни, журналистерни, Коммунистиг партияның, социал-депшилгелиг партияның, национал-хосталыышкын фронтузунуң, Перунуң студентилер федерациязының болгаш өске-даа организацияларның кежигүннерин кара бажыңнарже киир октап турар.

Оппозицияны ужур-дуржок аажылап турар чорук депшилгелиг болгаш демократтыг хөй-ниитиниң талазындан массалыг удурланыышкыннарны болдуруп турар. Ажылчыннар болгаш студентилер организациялары чуртка бүгү-нииити ажыл соксадыышкыны чорудар бодап турарын чарлаан.

* * *

СЭТА-ның тайылбырлакчызы А. Павленконуң бижип турары болза:

Перу ам кедергей улуг хоругдал лагеринге дөмейлежип турар. Информация агентилелдериниң дыңнадыгларын ёзугаар алырга, бүгү чуртта массалыг тудуп хоругдаашкыннарны чорудуп эгелээн. Оппозицияны ужур-дуржок аажылаары-биле шериг кезектерин ажыглап турар. Кижилерни үш-дүн ортузунда оттургаш, шериг машиналарынга олурткаш, аппарып кара бажыңнап турар. Туттурганнар кара бажыңнарга сыңмайн турар, ынчангаш оларның чамдыызын шериг лагерьлеринде тургузуп турар. Можуларга туттурган кижилерни автобустарга, самолёттарга олурткаш чорудуп турар.

ЮПИ агентилелдиң дамчытканы, чагырыкчы шериг хунтазының дыңнадыында бадыткап турары болза: «коммунизмниң агентилериниң күрүне эргилдезин белеткеп турган чоруу» ол ужур-дуржок аажылаашкыннарның чылдаа болган. Ынчалза-даа ужур-дуржок аажылаашкыннарның алыс чылдагааны өске чүүлде бар болуп турар.

Парлалганың херечилеп турары-биле алырга, Перу аар-берге экономиктиг болгаш политиктиг кризиске таварышкан. Туруп турар помещик-клерикалдыг ёзу-чурумга таарзынмас чорук чуртта калбарып турар.

Чери чок чүс-чүс муң тараачыннарны, кодээ ажыл-агый ажылчыннарының болгаш индейлерни латифунд (улуг черлер) ээлери, хөй санныг аралаштырыкчылар — арендаторлар, субарендаторлар, кодээ ажыл-агый продуктуларының сайгарыкчылары кам-хайыра чок дарлап турар. Тараачыннарда чер болгаш бүдүрүлгениң өске-даа чепсектери чок. Улуг латифунд ээлериниң черлерин боттарынга дамчыдып бээрин, амыдыралдың байдалдарын экижидерин тараачыннар негеп турарлар. Элээн каш районнарга индейлер болгаш тараачыннар помещиктерниң черлерин күш-биле эжелеп алырын боттандырган. Тараачыннар биле полицияның аразынга сегиржип алыышкыннар кодээге үргүлчү болуп турар.

Кандыг-бир меге-хоозун «коммунистиг сүлчээ» эвес, а чогум-на перу ажылчы чоннарның ол массалыг удурланыышкыннары шериг хунтазын сүртедип турар, ынчангаш ук хунта феодалдарның болгаш даштыкы компанияларның эрге-ажыктарын камгалап кирипкени ол-дур. Ынчангаш полиция болгаш шериг кезектери бүгү чуртта кижилерни массалыы-биле тудуп хоругдап турары ол-дур.

ПЕРУ. Бо дээрге Латин Американың эң байлак чурту, Перуну «демократияның үлегери» кылдыр АКШ-та чугаалажып турар. А ында бужар качыгдал-човулаң дендээн. XX векте чуунду төгер черлерге ындыг «кварталдарның» туруп турарынга бүзүрээри берге. Күш-ажылдың кижилери аргажоктуң кырында аңаа чурттаар ужурга таваржып турар.

ЧУРУКТА: Лама хоорайдан ырак эвес чуунду төгер черде «квартал».

Фото Пренса-Латина—СЭТА-ныы.

Принципиалдыг чүүл

АФИНЫ. (СЭТА). «Правда» солуннуң «Тайбыңның болгаш социализмниң тиилелгези дээш коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин быжыглаалыңар» деп редакция чүүлүнүң допчулалын Афинының бүгү солуннары парлап үндүрген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болза марксизм-ленинизмниң улуг принциптеринге дүүштүр, улустарның социалистиг акы-дунмалышкы чоруунуң чаңгыс эви дээш, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эви дээш, янзы-бүрү чарылдырыкчы хөделиишкиннерге удур могаг-шылаг чок демисежип турар деп, «Авги» солун онзалап демдеглээн.

«Правданың» чүүлү болза догматизмге болгаш сектантствога удур, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның дугайында өөредигни камгалаан принципиалдыг чүүл-дүр деп, ук солун айтып турар. Ооң-биле чергелештир ук чүүл болза маргылдааны коллективтиг чугаалажырының аргазы-биле аайлап-шиитпирлээринче кыйгырыг-дыр деп, «Авги» солун бижээн.

Чөвүлел хурал

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моолдуң араттың-революстуг партиязының чыылдырганы, идеология ажылының айтырыгларының талазы-биле чөвүлел хурал январь 8-те ажыттынган. Ында муң ажыг кижи киржип турар.

МАРП ТК-ның чалааны-биле чеде берген, СЭКП ТК-ның секретары Л. Ф. Ильичёвка баштаткан СЭКП-ниң төлээлери чөвүлел хуралда киржип турар.

МАРП ТК-ның бирги секретары Ю. Цеденбал чөвүлел хуралдың киржикчилеринге эге сөс-биле чүве чугаалаан.

Чоруп турар

РАНГУН. (СЭТА). Нефть тывыжының талазы-биле «Бирма ойл компани» деп каттышкан бирма-англи компания чаа чылдың эгезинден бээр бүрүнү-биле бирма чазактың холунче шилчээн.

Компанияның директорадынга англичаннарның ээлеп турган эрге-дужаалдарын Бирманың күрүне организацияларының төлээлекчилери ээлеп турарлар.

КОНГОДА БАЙДАЛ

Каниаманы ээлеп алган

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АП агентилелдиң Леопольдвильден дыңнатканы-биле алырга, КНО-нуң шериглери Катанганың соңгу талазында, Камина баазадан соңгу-барыын талазынче 95 миль ырак турар Каниама хоорайны январь 7-де ээлеп алган.

КНО-нуң секретариадының медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Даг-руда бүдүрүлгелерин, электри станцияларын, көвүрүглерни болгаш өске-даа чүүлдерни үрегдээринге чедир, «өртедип хуюктаарының» тактиказын ажыглаар мен дээн, Катанганың боду томуйлаттынып алган «президентизи» Чомбениң кыжаныгларын Каттышкан Нациялар Организациязының секретариады ойлук чок болгаш харыысалга чок чорук деп буруу шаап көрген.

Чомбе болгаш ооң министрлери Элизабетвильден ойлап үнгеш, можуда боттарының албан-хүлээлгелеринден херек кырында ойталаан деп, КНО-нуң төлээлекчизи демдеглээн. Катангага «өртедип хуюктаарының» тактиказын ажыглаар дээн кыжаныг ол можунуң чурттакчыларынга улуг качыгдалды болгаш түрегдели таварыштырып болур.

Ол кыжаныгларны боттандырарынга шаптыктаар дээш, КНО бүгү күштерин салыр, деп КНО-нуң төлээлекчизи медеглээн.

Чомбе көстүп келген!

ЛОНДОН. (СЭТА). Катанганың «президентизи» Чомбе январь 8-те Элизабетвильде ээп келген дээрзин Рейтер агентилелдиң корреспондентизи дыңнаткан.

• • •

СЭТА-ның тайылбырлакчызы Виктор Кузнецовтуң бижип турары болза: Конгонуң политиктиг амыдыралынга Чомбениң ээлчеглиг көстүп келгени Конгонуң төп чазааның болгаш Каттышкан Нациялар Организациязының төлээлекчилери-биле Катанганың чалчазының кажарлаашкынының чаа үе-чадазының эгелээни болур.

КНО-нуң чепсектиг күштери Катанганың жандармериязының шериглеринге удур шаап халдаар хемчеглерни калбарткан үезинде Чомбе бодунуң чалча министрлери-биле кады далаш-биле чаштына берген, он хонуктуң дургузунда ооң кайда-даа турары тодаргай билдинмес турган. Ынчалза-даа барыын талакы күрүнелерниң, ылаңгыя Англияның болгаш Бельгияның кылган ыйыышкынының түңнелинде КНО-нуң шериглери дайын хемчеглерин херек кырында соксаткан соонда дораан-на Чомбе база катап көстүп келген. Моондактаарының тактиказын ажыглавышаан, Катанганың айтырыын шиитпирлээрин бар-ла шаа-биле соңгаар чылзырын Чомбениң оралдажыры иле ышкаш-тыр.

КНО-нуң чиңгине секретарының тускай политиктиг айтырыглар талазы-биле оралакчызы Ральф Банчының Элизабетвильде ам чоруп турар чоруу кичээнгейни бодунче көрүндүрүп турар. АКШ-тың күрүне департаментизиниң даалгаларын күүседири Ральф Банчының үлүүнге моон мурнунда база-ла онаажып турган. Банчының келгениниң соонда КНО бодунуң туружун өскерткен болгаш ам «тайбың чугаалажыышкыннарны Чомбениң баштай саналдаарын» манап турар деп АФП агентилелдиң корреспондентизи дыңнаткан.

Чомбе шаг-үени ажыглаар болгаш республика-биле Катанганы катап каттыштырарын соңгаарладып саадалыр дээш, чугаалажыышкыннарны доктаамал ажыглап келген деп чүвени Конгонуң халаптыг чоруунуң төөгүзү көргүскен. Чомбениң бо тактикадан ойталаары ам база-ла чегей боор.

Чомбени калчаалыы-биле деткип турар Англия биле Бельгия болза Элизабетвильге, Чомбениң чоруп турарының үезинде ооң айыыл чок болур чорууун хандырар деп магадылалды КНО-нуң чиңгине секретары У Тандан чедип алганнар.

АФП-ның корреспондентизиниң сөзүн ёзугаар алырга, КНО-нуң төлээлекчилери-биле ужурашкан соонда Чомбе «бодунуң чазаанга информас кылыры-биле» Колвезиже ээп чоруур деп турар.

ГРЕЦИЯ. Бо чурукту Афиныда совет ном делгелгезинге кылган. Сөөлгү чылдарның солун, эң улуг чуруу болур ол чурук хөй-хөй көрүкчүлерниң сонуургалын болдуруп турар. Владимир Ильич Ленинниң болгаш Юрий Гагаринниң чуруктарын бичии уругнуң улуг кичээнгей-биле көрүп турары.

СЭТА-ның фотохрониказы.

В. В. Кузнецовтуң Вашингтонда чеде бергени

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы В. В. Кузнецов январь 8-те Вашингтонда чеде берген. Январьның 9-та ол АКШ-тың президентизи Дж. Кеннеди-биле, январьның 10-да—күрүне секретары Д. Раск-биле ужуражыр.

„Чодурааның“ аңчызы

Чеди чылдың бешки чылы Василий Хуурактың ынак мергежили — аңныыр ажылының чээрби чедиги сезону болуп эгелээн. Чаа аңныыр сезону эгелээнден бээр дуржулгалыг аңчы 10 кишти, 20 дииңни, бир дырбактыгны болгаш дилгини өлүрүп, күрүнеге 500 ажыг рубльдиң аң-өлүүн дужааган.

В. Хуурак — Улуг-Хем районда «Чодураа» колхозта колхозчу, ажыл-ишчи, дөскел чок тура-соруктуг кижи. Чодурaaчылар дуржулгалыг аңчызынга чоргаарланыр, ооң күш-ажылын үнелээрлер.

— Бо сезонда өлүк планы чежел, эвээш-биче бол, үлүг-хуум киирейн! Улуг аңчының сагыш човаашкыны ындыг. Колхозунуң мурнунда салдынган аң-өлүк тывыжының планын күүседиринге ол идепкейлиг киржип, аңчы эш-өөрүн организастап турар. Эрткен чылдың дөрткү кварталында колхозка көрдүнген 20 киштиң планын күүседирин Хууракка баштаттырган аңчылар звенозу хандырган. Ам чаа чылдың кышкы сезонунуң арткан айларында колхозтуң аң-өлүк планын чедиишкинниг күүседир дээш эш Хуурак чүткүлдүг аңнап чоруп турар.

Дуржулгалыг колхозчу аңчының бодунуң санаашкыны-биле алырга, аңнап эгелээнинден бээр ортумак чижек-биле 3 муң хире дииң, 100 ажыг дилги, 110 хире ас болгаш күзен, 200 ажыг киш кештерин күрүнеге дужааган. Адыг болгаш бөрү, дырбактыг ышкаш араатан аңнарны безин ол чыл бүрүде өлүрүп тургулаан. Барык-ла 50 чыгам бөрүлерни, 15 адыгларны узуткап чок кылганының дугайын хөөреп олургулаар. Ол-ла бүгү аң-өлүктү тып, киирген чорук аңчының кызымаккай, тура соруктуг күш-ажылының түңнели-дир.

— Аң-өлүктү «чымчак алдын» деп санап турары канчап-даа таварылга эвес-ле болгай. Ол үлетпүрге чиг-эт. Ынчангаш аңчы мергежилдиг кижиге сезон үезинде сеткил-сагыш дөстүнмес, «далайга дамды-даа бол немере». Ынчангаш ниитиниң херээнге дуза кадар дээш аңнап чоруптар кижи мен — деп, Василий Хуурак чугаалаан.

Колхозчу аңчының күш-ажылы чогуур үнелелди ап турарының фактызын ооң шаңнатканы Хүндүлүг бижиктерден болгаш өске-даа шаңнал-макталдардан көрүп болур.

Эш Хуурак бодунуң төрээн колхозунуң янзы-бүрү ажылдарынга ак-сеткилдиг, доктаамал ажылдап, күш-хүн минимумун чыл бүрү күүседип келген. Ооң аңныыр ажылы колхоз бүдүрүлгезинден хоорулчак эвес.

К. ЯҢМАА.

ШҮГҮМЧҮЛЕП, СҮМЕЛЕП ТУР

Улут-Хем районнуң «Чодураа» кодээ ажыл-агый артелиниң мал кыштагладыышкынында улуг четпестер бар болуп турар. Колхозтуң Кара-Булунда кыштагларынче сиген дажыыр машина чедер аргажок хар чаапкан, ынчангаш чамдык кыштагларда мал чеми үстүп турар.

Малдың ажаалгазы база багай. Хойжу Түлүш Аратынаның ам туруп турары Хараганныг даг кырында кыштагга эрткен чылын хойжу Дак кыштааш, хой кажаазының көржениин хоорбайн каапкан болган. Аңаа хой кыштагладыр аргажок боорга, тулуг бригадазы чаа кажааны туткан, а ооң кырын четче серилевээн. Дөргүн деп черге 1000 баш хой кирер бээр чаа кажаа туттунган, ооң кыры база-ла дуглаттынмаан. Кадарчы эш Метпигирниң хойлары шаараш серилиг кажаада турар.

Малды соок черге, эки чемгербейн кыштагладыры кандыг түңнелдиг болурул дээрзин ол колхозтуң удуртукчулары билзе чогуур.

Н. СУНДУЙ-ООЛ.

• • •

Ол-ла районнуң «ҮТКА 25 чылы» совхозунуң эш Агарбаага удурткан хойжу бригадазының хойжулары малды кыштан хур чыл ажырар, чаш малды чидириг чокка ажаап алыр дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Ынчаарга совхозтуң дирекция чери болгаш партия, профэвилел организациялары ол малчыннарның амыдырал-чурттаалгазының хандырылгазынче сагыш салбайн турар. Хойжу ажылчыннарның ажыл төлевирин бригадага эккеп бербес, ынчангаш хойжулар акша алыр дээш совхоз төвүнче ийи-үш хүн улаштыр чоруп, ажыл шагын үзүп турар.

Малчыннарга далган болгаш хлеб эккеп бербейн турарындан, хойжу бүрүзү 8-9 км черлерже (Шагаан-Арыг хоорайже болгаш совхоз төвүнче) хлеб садып алыр дээш үргүлчү чоруур ужурга таваржып турар. Ынчангаш малчыннарның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузары чугула.

Н. НАМАЙ.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага шокар булуттарлыг хүн болур, эртенги шактарда туманнаар. Хат кошкак. Агаарның температуразы: республикага — 30—35, а Кызылга — 33—35 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

ЯНВАРЬ 11-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Үш мушкетёр»** (2-ги сериязы, делгем экранныг) 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Бистиң эргим доктор»** 11.15, 1.15. **«Берьер билдинмес»** 3.15, 5.15, **«Бир суурнуң оолдары»** 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Далайда улуг хеме»** 2.30, **«Мени мана»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Крест эдилекчилери»** (2-ги сериязы) 3.15, 7.15, **«Донгалыг уруг»** 5.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63. редакторнуң оралакчызының 35-24. пропаганда килдизиниң 23—54. харысалгалыг секретарьның болгаш харысалгалыг дежурнуйнуң 23-35. кодээ ажыл-агый килдизиниң 25-38. партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниң 37-13. иштики информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27. үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң 22-64. бухгалтерияның 31-75. корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00012. Чагыг № 2927. Культура министерствозунуң типографиязы